

K
R
Ö
N
I
K
A

BERG 2021

Bergs krönika 2021

77:e årgången

Det mänskliga minnet är kort. Händelser i närtid bleknar lika snabbt som de i det förgångna. Det gör Bergs krönika till ett gångbart redskap att hålla liv i minnenas galleri genom artiklar och notiser med förankring i den nära inpå liggande historien. Årets utgåva är ett talande exempel på detta. Det är med glädje redaktionen låter läsaren möta människor och fenomen, inte från förr utan från igår. Med ödmjukhet beskrivs vardagliga tilldragelser under postrundor eller invid ett vattendrag. Reflektioner ges kring förändrat markutnyttjande samtidigt som det nationella intrånget i bygden exemplifieras med exempel från "kalla kriget". Till allt detta kommer på sedvanligt vis notiser om väder, personer och fastigheter. Kort sagt förmedlar krönikan tilldragelser som i morgon kallas historia. Ett varmt tack till såväl artikelförfattare som fotografer som möjliggjort årets krönika.

Berg i mars 2022

Redaktionskommittén:

Marie Fogelström

Karl Johan Krantz

Eva Bünger

Kerstin Haggren (teknik)

Omslagsbild: Julbönen hölls av smittskyddsskäl utanför Lädja missionshus. (Foto: Emma Krantz)

Baksidan: Den nya grinden vid Lilla Björka monteras av Olle Åström. (Foto: Bengt Göransson) Evert Karlsson och Eva Bünger i samspråk med besökare på hembygdsgården. (Foto: Ingvor Lundqvist) Uppskattad julshow med the Mats. (Foto: Katarina Ek) Fint lagda stenmurar i Bråt kunde man se på årets rotevandring. (Foto: Eva Johnsson)

Verksamhetsberättelse

Bergs hembygdsförening sammanfattar verksamheten 2021

Inledning

Pandemin 2021 påverkade inte verksamheten i hembygdsföreningen i lika stor utsträckning som under år 2020. Under våren var smittspridningen omfattande, men under sommaren och hösten var det något lugnare. Det första styrelsemötet för året 2021 hölls digitalt men övriga har kunnat genomföras som fysiska möten. Verksamhetsplanen fick dock revideras.

Aktiviteter

Årsmötet som var planerat till den 28 mars fick först uppskjutas för att sedan ställas in helt. Föreningen hade alltså inget årsmöte 2021. Verksamhetsberättelsen för 2020 publicerades i krönikan och föreningens finanser reviderades och en revisionsberättelse upprättades. Styrelsen fick fatta några beslut som egentligen skulle fattas av årsmötet och det gällde i första hand val av styrelse och ordförande. Samtliga ledamöter och ordförande kvarstod på sina poster. Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen 2019 och 2020 kommer att behandlas på årsmötet 2022.

April brukar vara den månad då hembygdsföreningen drar i gång sin verksamhet. I mitten av månaden iordningsställdes gårdens inre och yttre miljö för ett eventuellt öppnande. Den planerade kursen i äppelympning genomfördes, men det traditionella firandet av Valborg ställdes in.

Bergveckan genomfördes men alla arrangemang med större folksamlingar ställdes in. Hembygdsgården var öppen under hela veckan med möjlighet att besöka våra uthus. Vi tillät inga besök i huvudbyggnaden på grund av svårigheten att hålla avstånd. Kaffe och våfflor serverades utomhus. Spelemän underhöll vid flera tillfällen. Demonstration av gårdsgårdsbygge kunde genomföras som planerat. Antalet besökare var minst lika många som under en vanlig Bergvecka. De efterföljande söndagarna i juli och augusti var likaså välbesökta. Även då fick vi besök av våra spelemän. Serveringen utgör en av våra stora inkomstkällor och servering av våfflor har blivit en tradition. Slåttergillet genomfördes som planerat och ett

stort antal liemän- och kvinnor ställde upp. Jonatan Persson demonstrerade "knackeliemetoden", spelemännen underhöll och risgrynsgröt och smörgås serverades. Friluftsgudstjänsten genomfördes den 22 augusti med sedvanligt kyrkkaffe i hembygdsgården. Rotevandringen i Bråt genomfördes planenligt med ett stort antal deltagare. Karl Johan Krantz var ciceron och ledde deltagarna runt i Bråt samtidigt som han berättade om byns historia med inlevelse och stor kunskap.

Under Elin Wägnerveckan ansvarade hembygdsföreningen för ett extra insatt föredrag av Thage G Peterson i Bergs kyrka. Kyrkan var fullsatt en andra gång och Thage höll en mycket inspirerande föreläsning om "Elin i mitt liv" som också är titeln på hans senaste bok.

Slutord

Föreningens ekonomi har naturligtvis påverkats under det här året. Intäkterna har i någon mån minskat och vissa utgifter, exempelvis elkostnaderna, har ökat. Vi kommer ändå att göra ett bra plusresultat och vi ser fram emot ett ännu bättre resultat 2022. Medlemsantalet är stabilt, likaså krönikeförsäljningen och vi hoppas på en bra sommar 2022.

Krönikan (årgång -76) blev färdig under senvåren och distribuerades till roteombuden.

Styrelsen vill slutligen tacka alla som på något sätt har bidragit med arbete. Ett särskilt tack vill styrelsen framföra till redaktionskommittén för krönikan, roteombuden och gårdskommittén.

Styrelsen har bestått av följande ledamöter:

Bengt Göransson, ordförande.

Ingvor Lundqvist, sekreterare.

Rolf Svahn, kassör.

Övriga ledamöter: Barbro Ahl, Erik Andersson, Kennet Johansson, Sara Karlsson, Lars Nyvall, Emma Ahlander, Jonatan Persson, Eva Bünger och Björn Skogström

Revisorer: Ewert Ericson (smk) Filip Karlsson

Valberedning: Marita Persson och Birgitta Hansson

Redaktionskommitté Bergs krönika: Marie Fogelström (smk), Karl Johan Krantz och Eva Bünger, samt Kerstin Haggren (teknik).

För mer information se vår hemsida www.hembygd.se/bergs

Birgitta Sand gör en insats i hembygdsgårdens kök när det serverades våfflor. (Foto: Ingvor Lundqvist)

Hembygdsföreningens årliga rotevandring hölls i Bråt. Välbesökt och med Karl Johan Krantz som ciceron. (Foto: Olof Krantz)

Slåttergille i hembygdsparken, med gröt och underhållning. (Foto: Ingvor Lundqvist)

Friluftsgudstjänst vid gamla kyrkogården. (Marie Fogelström)

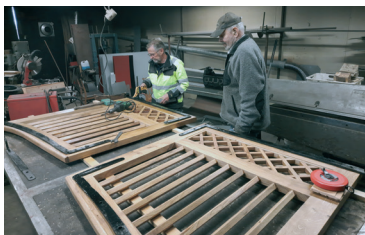
Kjell Josefssons såg klarar stora dimensioner. Kjell och Bengt Bengtsson hjälps åt

Nils-Allan Johansson och Olle Åström arbetar med håltagning för gångjärn. Ett precisionsarbete.

Nya grindar— en bildberättelse

av Bengt Göransson (text och foto)

Järndetaljerna justeras in hos Nils-Allan.

Nästan klart på Lilla Björka.

Både hembygdsgården och Lilla Björka har fått nya ansikten. Under nästan tre års tid har många personer arbetat med att förse fastigheterna med nya ekgrindar i originaldesign. Kjell Josefsson har tillsammans med Bengt Bengtsson sågat grindstolpar, Håkan Palm har tillverkat grindarna, Nils-Allan Johansson och Olle Åström har ansvarat för järndetaljerna som har rostskyddsbehandlats med en gammal metod, svartbränning. Många fler har varit inblandade för att få grindar och grindstolpar på plats.

Mäster Håkan Palm i arbete med grindarna i Lädja snickerimagasin.

Olle och Nils-Allan hjälps åt att bränna in linolja, svartbränning.

Grindar på plats i hembygdsgården. Olle Åström verkar nöjd med resultatet.

Fornfynd i Ramsås – eldhärd från bondestenåldern

av Kerstin Haggren

När nytt avlopp skulle grävas på gården i Ramsås passade länsstyrelsen på att göra en arkeologisk undersökning av schaktet. Då fann man en eldhärd som daterats till 3 641–3 527 före Kristus.

Det går inte att gräva hur som helst över sin gårdsplan om man misstänker att det finns gravrösen och andra fornfynd på gården. Det fick Hasse Weibenfall i Ramsås erfara när han planerade för nytt avlopp.

– Länsstyrelsen ville ha kartor på hur vi skulle gräva, berättar han.

Länsstyrelsen i Kronoberg beslutade därefter om en undersökning i samband med grävningen, utifrån att det finns en förmodad grav på gården.

Att det finns fornfynd på platsen var inget nytt för Hasse Weibenfall. Hans far Gösta fann under sin tid som gårdens brukare flera stenyxor, flintavslag och andra fynd som tyder på en historisk boplat.

Registrerat fynd

Strax intill det gula boningshuset där Hasse och hans fru Soile bor, finns av allt att döma en rest av ett gravröse, som kan anas som en upphöjning på tomten öster om boningshuset. I ena kanten finns en nergrävd jordkällare och att man utnyttja rösen för att enklare kunna bygga en källare är inte ovanligt.

Det här fyndet är sedan tidigare registrerat i Riksantikvarieämbetets söktjänst Fornsök, och uppgifter om dess läge har efter den genomförda undersökningen kompletterats.

Den undersökning som länsstyrelsen beslutade var inte någon stor utgrävning. Man följde exakt den linje där avloppet skulle ligga – ett meterbrett schakt. Det visade sig att det grävda schaktet inte berörde gravröset utan gick bredvid.

Schaktövervakningen, som det kallas, utfördes av Andreas Emilson vid Museiarkeologi sydost, som är en del av Kalmar läns museum.

Den antikvariska undersökningen har endast utförts i schaktet som grävts för nytt avlopp. I bakgrunden den upphöjning på tomten som förmodas vara en grav. (Foto: Museiarkeologi sydost)

Marken genomsöktes skikt för skikt under grävningen med bland annat metallsökare.

– Mest intressant är det skikt som är direkt under matjorden, berättar Andreas Emilsson.

Där fann man mycket riktigt en samling av kol och sot och även eldpåverkad sten. Analyser har visat rester av asp, björk, ek samt rönn eller oxel.

– Härden framträdde väldigt tydligt, säger Andreas Emilsson.

Samma intryck har Hasse som följde arbetet:

– Det såg ut som om man eldat i förrgår. Härden låg omkring 70 centimeter under markytan, berättar han.

Daterat till bondestenåldern

Senare har fyndet med hjälp av kol 14-metoden daterats till omkring 3500 före Kristus, det man kallar bondestenåldern eller neolitikum.

Under jägarstenåldern, ungefär före 4000 år f Kr finns de flesta bonings-

platser vid vattendrag. Under bondestenåldern, 4000–1800 f Kr, förflyttade man sig lite från vattnet.

– Man började odla och letade efter väldränerade marker som här på höjden mellan två sänkor, berättar Andreas Emilsson.

Klimatet var lite varmare under den här perioden. Landskapet såg också annorlunda ut, det fanns exempelvis ingen granskog. Det var också betydligt färre människor än idag. Människorna hade boskap och började odla spannmål, som emmervete och naket korn.

Fynd som härden i Ramsås är egentligen inte så ovanliga, enligt Andreas Emilsson. Men vårt område norr om Växjö är väldigt lite undersökt. Arkeologiska undersökningar görs i regel i samband med större exploateringar och då blir det av naturliga skäl ofta kring expansiva orter som Växjö.

När det nya verksamhetsområdet Nylanda vid flygplatsen i Växjö undersöktes hittade man fynd från flera olika tidsperioder, även från tidig bondestenålder, det vill säga samma tidsålder som härden i Ramsås. Det är inte omöjligt att det är samma människor som rört sig i området, bedömer Andreas Emilsson.

Den upphöjning som går att se i dagens trädgård är förmodligen de synbara resterna efter gravröset. Bilden tagen från söder. (Foto: Museiarkeologi sydost)

Gravröse kan ursprungligen varit hällkista

Gravröset som tidigare registrerats på fastigheten i Ramsås antas däremot vara av senare datum, troligen bronsålder. Det finns många gravar i trakten i form av rösen ovan mark, men de är i de flesta fall yngre – från

De här fynden har tidigare gjorts på gården av Gösta Johansson. I den utredning som gjorts skriver man så här: På fotot syns bland annat två spetsnackiga yxor, en trindyxa med hålegg, samt två troliga tunnackiga yxor. På fotot syns även en slipsten med 8 längsgående slipskåror, vilket närmast påminner om en lårbensformadslipsten med ändarna bortslagna. Huvuddelen av det daterbara fyndmaterialet är neolitiskt/tidigneolitiskt. (Foto: Museiarkeologi sydost)

Kol 14-metoden

Kol 14-metoden utvecklades i slutet av 1940-talet och revolutionerade arkeologin. Metoden gör det teoretiskt möjligt att datera material som är upp till 60 000 år gamla. Metoden bygger på att det finns ett antal sorters kol i allt levande. Kolisotopen kol-14 (^{14}C) har en halveringstid på 5730 år. Genom att jämföra förhållandet mellan ^{14}C och den stabila isotopen ^{12}C kan man datera materialet.

slutet av bondestenåldern, bronsålder eller äldre järnålder.

När det gäller graven i Ramsås vågar inte Andreas Emilsson ge något säkert svar.

– Det är jättesvårt att säga. Om man går efter stenyxorna och andra fynd så kan den vara från 1800 f Kr, i övergången mellan bondestenålder och äldre bronsålder. Det är inte omöjligt att graven ursprungligen utgjorts av en hällkista. Vid undersökningar i Öjaby har flera rösen av liknade karaktär som denna innehållit hällkistor. Men eldstaden är alltså betydligt äldre.

Fornfynden på gården i Ramsås sätter igång tankarna om hur det sett ut en gång. Kanske låg det en sjö i svackan nedanför gården.

– Det jag tycker är mest intressant att få veta är att det bodde folk här för så länge sen, säger Hasse Weibenfalk.

Källa: Ramsås 1:5, schaktningsövervakning 2020. Kalmar läns museum. ISSN 1400-352X

För inte så länge sedan baserades bygdens jordbruk fortfarande på mjölkkor. Idag finns ingen mjölkproducent kvar. Karl Johan Krantz gör en återblick och inventerar de djurhållande bönder som finns idag.

För femtio år sedan var Berg fortfarande en småbrukarbygd. Naturligtvis inte på samma sätt som för hundra år innan dess men fortfarande småskaligt. Aktiva brukare fanns i alla byarna, om än med olika omfattning och produktionsinriktning. Mjölken var fortfarande kärnan i de flesta företagen vilket genom betesgången skapade ett mer öppet landskap. I varje by fanns alltid någon som höll djur. Visserligen krävdes redan då en betydande mängd mjölk för att det skulle vara lönsamt att investera i mjöltkank och rörmjölkning. Systemet med krukhämtning hade upphört sedan ett antal år. Mjölk bilen kom inte längre i form av en flaklastbil med skramlande krukor. Den nya tiden hade introducerat tankbilar som kom med jämna mellanrum och tömde ladugårdarnas mjöltkankar. De flesta hade en produktionsvolym som motiverade en fast tankanläggning. Dock

fanns det gårdar med ett fåtal kor utan rörmjölkning som investerade i mobila kyltankar som kunde rullas fram till tankbilen. På så vis undvek bilföraren tidsödande manövrering bara för att fylla på en skvätt mjölk.

På det hela taget var landskapet fortfarande vid liv tack vare en äldre generation brukare med andra anspråk på livet än det uppväxande släktets. Slätter av åkerrenar och vägkanter var fortfarande vanligt. På gammalt sätt fick inget förfaras. Landskapet var på något vis skött med omsorg och ofta med handkraft. Lien var fortfarande ett redskap som de flesta bönder kunde hantera.

Mjölkbönder på 1970-talet

Vilka var då 1970-talets bönder? För att inte förbise några är det enklast att medvetet göra ett urval av ett fåtal. Verner Jonasson i Hagstad och Ewert Ericson i Holma var mjölkproducenter på samma sätt som Erik Gustavsson i Rösås, John Johansson i Lilla Rösås, Bengt Bengtsson och Bengt Petersson i Lädja. Gunnar Andersson i Hjulatorp var också mjölkbonde medan Lars Johan Pehrsson i Söreskog och Tryggve Ericson i Håknahult inriktade sig på fårskötsel. Gemensamt för dem, jämte alla icke omnämnda, var att de höll ett högt betestryck med sina djur.

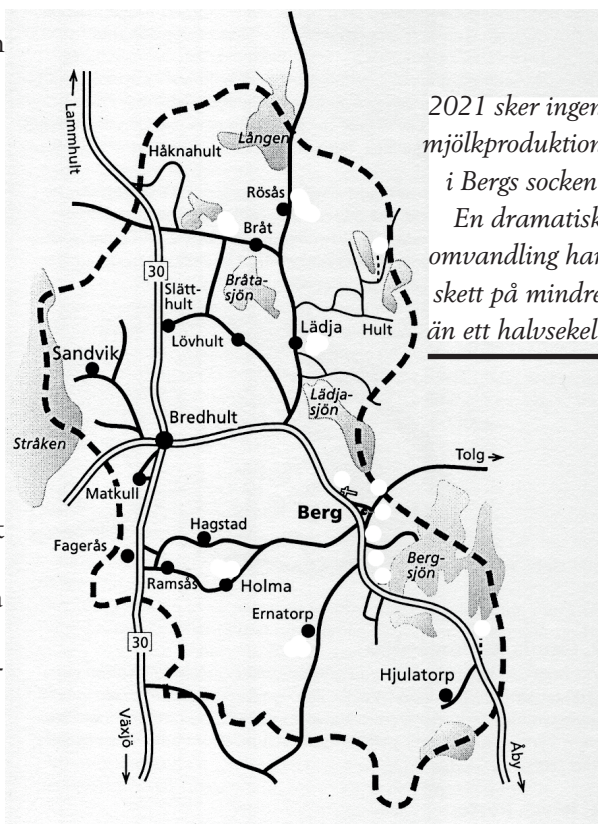
I takt med en föråldring av brukarkåren blev sidoarrenden vanligare och vanligare. Nyrekryteringen av jordbrukare var tämligen låg till följd av vikande lönsamhet för smågårdarna. Mjölkproducenterna försvann en efter en. Några gårdar specialiserade sig istället på alternativ produktion. Gunnar Skogström på Herrgården och Ello livs i Sandvik satsade på svinproduktion i anpassade stallbyggnader. Göran Pehrsson i Ernatorp fortsatte i sin fars fotspår med inriktning på fåravel och lammskinsproduktion. På samma sätt gjorde senare Rickard Bjurström i Ernatorp och Erik Hansson i Matkull om än i mindre omfattning.

Utsocknes brukare

Idag är bilden entydig. Bergs socken brukas av ett fåtal, huvudsakligen genom sidoarrenden. Oscar Skoog, Aneboda, Gustav Fridolf, Tjureda, Evald Eriksson, Ormesberga och Anders Elofsson, Moheda, brukar och betar stora delar av Bergs socken. Betestrycket sker genom en omfattande logistik med intransporterade djur från Aneboda, Gunnarstorp, Stora Målen och Ormesberga.

Bengt Bengtsson i Lädja, Peter Ericson i Holma, Benny Vernersson i Hagstad, Gunnar Skogström på Herrgården jämte Rickard Bjurström och

Göran Pehrsson i Ernatörp brukar sin egen och angränsande åkermark växelvis som vall eller spannmål. Naturbetet är grunden, även om efterbetning av vallarna förekommer med tillfällig stängsling. Magnus Haggren i Ramsås, Rolf Persson i Holma, familjen Stern i Lunden, Olle Petersson i Lädja och Erik Hansson i Matkull ger med sina fårbesättningar också ett välbehövligt betestryck. Till detta kommer några hästbesättningar och ridskolans hästar. Gårds- och miljöstöd från staten och EU är viktiga inslag för att förstärka lönsamheten.

Slättermarken krymper

Även om marken fortfarande brukas saknas det manuella detaljarbete som gav landskapet öppenhet och lokal charm. Andelen naturslättermark som hävdas med lie har krympt dramatiskt. Av länets synnerligen begränsade lieslätterareal finns möjligen tre hektar i Bergs distrikt. Maskinell slätter och plöjning tar inte ut svängarna utmed stenmurar och hägnader som det manuella arbetet gjorde i sin jakt på stråfoder.

2021 sker ingen mjölkproduktion i Bergs socken. En dramatisk omvandling har skett på mindre än ett halvsekel. Bygden får vara tacksam över att det än så länge finns de som är beredda att lägga körmil på att bruka den jord som under sekler försörjt generationer.

Kalla krigets Berg

av Karl Johan Krantz

Under efterkrigstiden och fram till 1990-talets nedrustning hade Berg en betydande roll i totalförsvaret. Åtskilliga ladugårdar byggdes om till mobiliseringsförråd. 400 man skulle bygden kunna ta emot i ett inledande skede. Karl Johan Krantz gör en återblick till Kalla krigets dagar.

Under lång tid har Berg spelat stor roll i nationen försvar. Det har speglats i tidigare utgåvor av Bergs krönika (2011, 2012, 2013, 2020). För att förstå vidden av anstalterna för nationens försvar har följande presentation sitt värde för att kommande generationer. Hur ska de annars begripa försvarsplaneringens omfattning under Kalla kriget. Nedmonteringen av försvaret och dess förrådshållning påbörjades efter Förvarsutredningen 1988. Efter 1989 års riksdagsbeslut om nedläggning av bland andra Kronobergs regemente (I 11) pågick avvecklingen långt in på 2010-talet.

Den omfattande nedrustning av det militära försvaret efter Kalla krigets slut minskade behovet av mobiliseringsförråd och mobiliseringsplatser.

Under Kalla kriget hade spridningen av förbanden nödvändiggjorts av möjliga flyghot under krig. För att undvika flygbekämpning av svenska förbandskoncentrationer togs övergivna ladugårdar i anspråk av försvaret. Det hela började vid slutet av andra världskriget och byggdes succesivt upp under kommande decennier. Genom utspridning av förband till glest befolkade bygder sökte försvaret ett enkelt sätt att skydda sig från tidiga förluster. Ett stort antal ladugårdar och andra förrådsbyggnader arrenderades och byggdes om för att inrymma praktiskt taget allt som de militära förbanden behövde vid en mobilisering. Dessutom byggde försvaret nya byggnader i de sammanhang ladugårdar inte var tillräckligt stora för att rymma exempelvis specialfordon och artilleri.

Berg en betydelsefull del av organisationen

En uppgift som cirkulerar gör gällande att det skulle funnits mellan sex och åtta tusen mobiliseringsförråd i Sverige. De stod under tillsyn av närmaste mobiliseringsmyndighet, i allmänhet ett närliggande regemente. Vid 1980-talets mitt stod mobiliseringssystemet på topp och uppmärksammades av omvärlden. Försvarsplanerare från en rad andra länder

*Inredning i Nils Allan Johanssons ladugård i Lädja, som var förråd för 11 brigadingenjörskompaniet.
(Foto: Karl Johan Krantz)*

besökte Sverige vid flera tillfällen och imponerades av systemet.

Berg utgjorde under Kalla krigets senare skede en betydelsefull del av organisationen. Vid beslut om allmän mobilisering skulle en mängd människor ta sig till olika delar av Bergbygden för att utrustas vid de olika kompaniförråden. Efter avslutad inryckning skulle kompanierna hämta

fordon på olika platser. Vidare skulle de skjuta in sina vapen på i första hand Bergs skytteförenings bana vid vägen mellan Bredhult och Furuledet.

Mobilisering på 48 timmar

Under 1980-talet ingick tre av de kompanierna som skulle rycka in i Berg i en snabbataljon inom den 11:e infanteribrigaden (IB 11). Bataljonen utgjorde kärnan i en stridsgrupp tillsammans med en luftvärnspluton, en bandpansarvärnspluton och ett underhållskompani. Dess mobiliseringstid vid partiell mobilisering var 48 timmar, vilket var mycket kort tid. Därefter skulle den vara insatsberedd i riktning mot flygbaser i länet samt mot Karlshamn och Stillerydshamnen. Anfallsmålet i Blekinge ansågs utgöra inkörsport för Warszawapaktens förband i händelse av konflikt.

Bergbygden skulle således snabbt få ta emot cirka 400 soldater i ett inledande skede. De skulle utrustas och kunna ge sig av på uppdrag i sydlig riktning, helst inom 48 timmar. Det innbar för Berg att bygden skulle både öka och minska sin befolkning under två dygn. Det ställde krav på ett fungerande samhälle med förstående människor. Alla förväntades ta sitt ansvar i en utsatt situation.

Ladugårdar blev mobiliseringsförråd

En särskild roll spelade de som upplät sina byggnader som mobiliseringsförråd i byarna Ernatorp, Vinninge, Hjulatorp, Lilla Målen, Sandvik och Lädja. I Vinninge och Hjulatorp mobiliserade vardera ett brigadskyttekompani och i Ernatorp ett brigadgranatkastarkompani. I Lilla Målen och Lädja mobiliserade vardera ett brigadingenjörskompani medan Sandvik utgjorde plats för fordonsförråd. Där mobiliserade dessutom delar av en personalersättningsbataljon. De som ryckte in i Lilla Målen och Lädja hade längre mobiliseringstid och ingick inte i snabbataljonen, utan i brigadens huvuddel. De beräknades vara fulltaliga och operativa tre till fyra dygn efter mobiliseringsorder. Då var de utrustade, inskjutna och beredda att sättas in i den riktning brigaden fick order om att verka i.

Sjunde brigadskyttekompaniet i Vinninge ryckte in vid Sune Anderssons ladugård, som han och en snickare byggt om för ändamålet. Här fanns gott om svängsrum för att kunna ta emot de inryckande. De förväntades komma dit med i huvudsak bussar från avstigningsstationer utmed järnvägen. Tanken var att egen bil inte skulle användas, dels av logistiskäl och dels för att spara drivmedel. Kompaniet grupperade efter inryckning

Dörr på ladugården i Hjulatorp, som var mobförråd för åttonde brigadskyttekompaniet. Vid restaureringen till förråd spräcktes tegelstenarna och sattes fast för att ge intryck av tegelomfattning. (Foto: Karl Johan Krantz)

i omgivande marker. Tältförläggning var tanken. Att ladugården i Vinninge togs i anspråk kan möjligen varit en följd av att Sune Andersson var reservofficer vid Kronobergs regemente.

Ombyggnader skulle inte synas

I Hjulatorp låg förrådet för åttonde brigadskyttekompaniet i den ena av ladugårdarna omedelbart norr om vägen mellan Berg och Åby. Den uppläts omkring 1970 av Knut Ingmar Johansson i Hjulatorp men det krävdes omfattande ombyggnad. Den utfördes av snickaren Gustav Hörberg, Björktuna, som kom farande på en moped med alla sina handverktyg i en sockerlåda på pakethållaren. Elverktyg var inte att tänka på utan

allt skedde med handkraft. Behjälpliga med snickeriarbetena var Gunnar Andersson och sonen Bengt Göran, båda från Hjulatorp. Ett viktigt moment i ombyggnaden var att vidga dörrarna så att fordonsuppställning skulle kunna ske. För att dörromfattningen skulle likna fönsteromfattningarna skulle de förses med tegel. Med en vinkelslip lyckades man dela tegelstenar och på något sätt fästa dem på fasaden runt dörren. När förbandets materiel väl hade flyttat in blev Gunnar Andersson tillsyningsman med uppgiften att regelbundet kontrollera att anläggningen inte utsattes för inbrott.

Ingen lönsam affär

Tvärs över skogen i västlig riktning skulle elfte brigadgranatkastarkompaniets personal rycka in i Lars-Göran Pehrssons och Jonny Ern fjälls ladugårdar utmed bygatan i Ernatorp. I Ern fjälls ladugård låg soldaternas personliga materiel samt gemensam utrustning för förläggning och samband. Pehrssons ladugård var ombyggd till fordonsförråd för lastbilar stora nog att klara betydande laster. De avsågs att bära granatkastarammunition till de pjäser som hörde till kompaniet. Ladugården tjänade som fordonsförråd sedan omkring 1970. Dåvarande ägaren Lars Johan Pehrsson var starkt engagerad i hemvärnet och hyrde gärna ut ladugården. Efter ombyggnad på ägarens bekostnad kom försvaret att hyra ladugården för ett belopp som knappt räckte till ägarens försäkringskostnader. Ombyggnaden innebar att ett rejält golv gjöts och att stora portar anbringades för att få in fordonen. Senare byggde försvaret om gavlarna och satte dit portar som möjliggjorde genomkörning. I hyresvärdens åtagande ingick att minst en gång i veckan kontrollera att ladugården var intakt. Inbrott förekom då och då i försvarets anläggningar vilket skulle undvikas.

Batong mot inkräktare

Hyresvärden beväpnades på samma sätt som alla tillsyningsmän; med en batong och en armbindel som skulle bäras under kontrollerna. I Ernatorp låg förråden mitt inne i byn med all den rörelse av människor det innebar. Kontrollerna skedde så att säga fortlöpande utan patrullrunda. Varannan månad kom förrådspersonal från mobmyndigheten till såväl Hjulatorp, Vinninge som Ernatorp för att kontrollera och vårda materielen. Batterier kontrollerades och fordonen provstartades. Soldaternas personliga materiel kontrollerades också.

Allt skulle vara i skick för att när som helst kunna tas i bruk.

Bevakningsansvarig för ett mobiliseringsförråd tilldelades armbindel och batong. Modellen visar vad bevakningspersonen bar vid visitation av skyddsobjektet i Vinninge. (Foto: Karl Johan Krantz)

Övning 1984

Vid några tillfällen provades inryckning vid förråden när förbanden skulle övas som krigsförband. Lars-Göran Pehrsson, ägare till den ena fastigheten i Ernatorp, minns hur kompaniet ryckte in till krigsförbandsövning 1984. Hela andra brigadskyttebataljonen ryckte in vid de olika kompaniernas förråd. Förutom Bergkompanierna ryckte tolfte brigadunderhållskompaniet in i Gunnarstorp, nionde brigadskyttekompaniet vid Brännhult, tionde brigadskyttekompaniet vid Snuggetorp och andra brigadskyttebataljonsstabskompaniet in vid Tubbatorp. Allt gick smidigt tillväga och utgjorde inte någon direkt olägenhet för byborna. Förbanden tältförlades i angrän-

Faktaruta:

Brigad

Ett

sammansatt förband på cirka femtusen personer, innehållande infanteri, pansar, artilleri, ingenjörer, logistik, luftvärn, pansarvärn och underättelse

Brigadskyttebataljon

Förband på cirka ettusen personer bestående av fyra brigadskyttekompanier, ett brigadgranatkastarkompani, ett brigadunderhållsskompani och ett stabskompani

Brigadskyttekompani

Cirka etthundrasextio man fördelade på tre skytteplutoner, en pansarvärnspluton och en trosstropp

Granatkastare

Bataljonens miniartilleri med en räckvidd på cirka en halv mil

Ingenjölförband

Utför brigadens fältarbeten, exempelvis väg- och brobyggnad, färjetransporter och minering

Hemvärnsbataljon

Infanteriförband med begränsad operativ förmåga. Kronobergsbataljonen består av två insatskompanier, ett bevakningskompani och ett underrättelsekompani. Bataljonen skall organisatoriskt innehålla cirka 600 personer.

sande skogsmark och ledningen för granatkastarkompaniet disponerade ett rum i Lars-Görans Pehrsson bostad i Ernatorp. De kopplade in sig på hans telefon för att kunna upprätta samband med bataljonsledningen i Tubbatorp. Det kunde ibland leda till farsartade situationer när privatsamtalen kunde avlyssnas av förbandets telefonister. I Vinninge minns Marie Fogelström, dotter till upplåtaren, att inryckningstillfället var kylslaget. Frukosten efter första natten i tält intog soldaterna uppflugna på byns stenmurar för att bättre kunna fånga höstmorgonens sol. Vid inryckning beordrade bataljonchefen att samtliga soldater skulle vittjas på alkohol under löfte att de skulle slippa straff och återfå spriten vid utryckningen. Samtliga kompanier dränerades på medhavd sprit och nykterheten under övningen upprätthölls.

Skjutbanan viktig

För att möjliggöra inskjutning av förbandens personliga vapen spelade skjutbanan i Berg stor roll. Försvarsmakten kände ett betydande ansvar för att banan skulle hållas i stand och bidrog ofta med målmateriel för att underlätta hemvärnets träning. Den bakomliggande tanken var också att säkra mobiliserade förbands inskjutning. När en av brigadens pionjärplutoner var inkallad för utbildning omkring 1985 skedde vägförbättringar runt skjutbanan. Samtidigt byggdes en begränsad del av en anslutningsväg i riktning mot vägen Lövhult/Furuledet.

Vägen möjliggjorde i utbyggt skick snabb förflyttning från mobiliseringsplatsen för elfte brigadingenjörkompaniet som var förrådsställt hos Hilding Johansson i Smedsgård. Efter mobilisering avsågs kompaniet förläggas i skogsmarken mellan Lädja och skjutbanan. Vägen blev en utmärkt genomfartsled med godtagbart flygskydd. Även Hildings ladugård genomgick betydande förbättringar med kompletterande gjutning av golv och anpassad inredning för såväl personlig materiel som gemensam utrustning. Hilding var noggran och sparade alla handlingar som han upprättade tillsammans med försvarsmakten. Såväl tillträdeavtalet som uppsägningen fanns länge kvar i Hildings efterlämnade handlingar. De visade överenskommelser mellan försvaret och fastighetsägaren om upprustning, hyressättning och tillsyn. Månadshyran var inte av den storleken att det gick att bli rik på den. En tusenlapp i månaden kan ha varit vanligt i slutet av hyresperioden. För uthyraren var sannolikt uthyrningen främst förknippad med ett motiv av starkt försvarsintresse. När brigaden avvecklades efter den sista juni 1993 sades avtalen med uthyrarna upp

och tilldelad batong och armbindel lämnades in till vad som återstod av Kronobergs regemente.

I Lilla Målen inrymdes etthundraelfte brigadingenjörskompaniet i en av ladugårdarna på samma sätt som i Lädja. Kompaniets tunga fordonspark fick inte plats just där utan förrådsställdes på annan plats. Såväl Lädjakompaniet som kompaniet i Lilla Målen ryckte 1983 in i mobiliseringsterrängen och utrustades där inför den betydande försvarsmaktsövningen Ostkust. Vid den övningen prövades personaltransport i ingenjörsbataljonens dumprar. Det var inget lyckat försök. Hård fjädring och bristande ventilation gav inget gott betyg åt försöket.

Verkstad i smedjan i Bredhult

Fordonsförrådet i Sandvik var avsett för ingenjörsförbandens specialfordon. De ställdes in i ladugårdar inom Sandvik Fräsegård. Enligt uppgift från personal på dåvarande mobmyndigheten I 11 var det två ladugårdar. Det ena lär ha blåst omkull vid någon storm medan det andra fortfarande finns kvar med två gavelplacerade inkörsportar anpassade för större fordon. Huvuddelen av övriga fordon var civila bilar som mönstrades in på fordonsavlämningsplatser, exempelvis Kronobergshed men även i Sandvik. Särskilt noterbart är att den relativt enkla smedjan i Bredhult var anvisad som reparationplats för ingenjörsförbandens fordon.

Det är uppenbart att anläggningarna i Berg var av stort värde för nationens försvar. En rad tomma ladugårdar fick på så vis ny funktion i ett nationellt perspektiv. Avvecklingen av IB 11 innebar en kraftig avmilitarisering av Berg. Till och med hemvärnet omorganiserades. Lammhults hemvärnsområde släcktes ned och personalen kom att ingå i 161:a, sedermera 35:e hemvärnsbataljonen. Den för arvet efter Kungliga Kronobergs regemente vidare under namnet Kronobergsbataljonen.

Källor:

Kalla Krigets Kronoberg, Samuel Palmblad, Växjö 2005
Kronobergs regemente under 1900-talet, red. Rolf Björck, Växjö 1996
Intervjuer:
Hemmansägare Lars Göran Pehrsson, Ernatorp
Hemmansägare Bengt Göran Andersson, Hjulatorp.
Fd hemmansägare Nils Allan Johansson, Lädja
Adjunkt Marie Fogelström, Vinninge
PA Major Christer Berg, I 11
PA Major Jan Erik Berg, I 11
PA Överstelöjtnant Lenart Blom, Ing 2
PA Major Benkt Sjö Dahl, I 11
PA Överstelöjtnant Cenneth Quick, I 11
PA RO/Kn Bo Lindberg, I 11
PA RO/Kn Karl Johan Krantz, I 11

Vårtal värt att uppmärksamma

Vid ett vårtal i hembygdsgården valborgsmässoafton 1994 plockade Sigurd Karlsson fram sina minnen från faderns postrundor i Berg, om människor han mött och historier han snappat upp under sin barndom, sanna eller osanna får vara osagt.

Sigurd Karlssons far Edvin var lantbrevbärare i Bergs socken under många år. Hans dagliga postrundor finns dokumenterade på olika sätt, bland annat har de filmats av sonen Karlolof.

Valborgsmässoafton 1994 var Sigurd Karlsson vårtalare i Berg. En utskrift av talet hittades nyligen och därför har vi nu möjlighet att presentera hans berättelse för en ny generation i denna krönika.

I sitt tal lät Sigurd Karlsson åhörarna följa med på en postrunda 1951, då han var tio år.

– När jag läser talet i dag är det mycket som fallit i glömska. Det var viktigt även för mig att jag skrev ner mina minnen medan jag ännu kom ihåg. Jag hade säkert hjälp av mina syskon också, säger Sigurd Karlsson.

Familjen bestod av föräldrarna Edvin och Mina och deras fem barn; Fhebe, Sven, Ingrid, Karlolof och Sigurd. Det var ett stort åldersspann mellan syskonen, över 20 år, och Sigurd var yngst. De bodde i Björkeryd, Fagerås, där Maria och Magnus Ericson i dag bor, och var egentligen aldrig Bergbor i formell mening, vilket Sigurd också påpekar i sitt vårtal:

”Vårt hus låg så att säga på ‘fel’ sida sockengränsen, men eftersom far körde posten i Berg och jag varit med på otaliga postrundor och jag gått i skola i Berg, först i Matkull och sedan i Lädja och slutligen årskurs 5-6 i Bergs kyrkskola, känner jag mig andligen mer som Bergbo än Örbo.”

Sigurd Karlsson lämnade bygden 1959 för att gå till sjöss. Han blev så småningom folkskollärare, ”trots att jag sagt att jag aldrig skulle bli lärare som min bror Karlolof”, och var under många år verksam som yrkesvalslärare på Kungshögskolan i Ljungby. Sedan ett antal år är Sigurd och hans fru Anita bosatta i Alvesta.

– Femtiotalet känns inte så långt borta för dem som var med, men nutid blir snabbt historia, resonerar Sigurd Karlsson. Därför är det viktigt att dokumentera även det som sker idag, anser han.

Men nu till Sigurds vårtal från 1994 om människor han mötte i Berg när han som ung pojke fick följa med på postrundan:

Edvin Karlsson på sin sista postrunda.

“Detta var före frysboxarnas tid och nästan varje dag har far med sig paket med charkvaror från Nitus Andersson”

En tioårings upplevelser utmed postrundan i Berg 1951

av Sigurd Karlsson

Mitt första minne från Berg – eller Bergslund som det hette på den tiden då det var egen poststation – måste ha varit någon gång omkring 1944–1948. Då var jag 6–7 år. Far hade en skåpbil, en Fordson, som han körde posten med. Från stationen i Lidnäs hade far med ett kylskåp som skulle levereras till en tant som hette Elin Wägner. Jag minns att det var ett hiskeligt åbäke, som fordrade flera raska karlar att bära in på Lillabjörka, där fru Wägner bodde. Troligen var det socknens första kylskåp och att det var ett stycke teknikhistoria som skrevs och som jag blev åsyna vittne till har jag först som vuxen blivit medveten om.

Jag tänker låta er följa med på en "postarunda" våren 1951. Då skulle jag fylla 10 år. Just det här året hade det varit mer snö än i mannaminne. Just på valborgsmässoafton kom våren, men snön låg fortfarande djup i skogarna och upp till dansbanan i Björket fick man skotta en väg för att de dansande skulle kunna ta sig upp till dansbanan. Postarundan börjar som sagt i Lidnäs. Detta var före frysboxarnas tid och nästan varje dag har far med sig paket med charkvaror från Nitus Andersson. Vid storhelger kunde det ibland vara ett tjugtal paket som skulle distribueras utmed linjen. 25 öre per paket fick far för denna tjänst minns jag.

Vi förflyttar oss således raskt 43 år tillbaka i tiden och anträder nu vår resa. Färden går mot Bredhult. Första anhalten är vid Lidsjö vägskäl för att lämna posten till Skotte och Mina på Lidsjö och Elof och Alma Johansson på Storamålen. Vid Lillamålen vägskäl stod ofta Johan på Lillamålen i sin vidbrättade hatt och väntade. Han var nog ansedd som en klen bonde, men en duktig skriftställare som fick små notiser publicerade i tidningar över hela landet.

Hulda på Bölsmåla var också där ibland, men hon kunde vara så grov i munnen att ingen karl gärna gick i dispyt med henne. Jag har en historia om vad hon sade till vägmästaren när han anklagade henne för att sköta sitt vägunderhåll dåligt, men det lämpar sig inte att berätta här och nu med så många barn närvarande.

Mitt emot Matkulls skola var postlådorna till "reservet", det vill säga gårdarna i Sandvik, Frälsegården och Skrivaregården. Varför de kallades så lär ha berott på att dessa gårdar omedelbart skulle kunna ställa utvilade hästar till förfogande om någon kunglig kom åkande och tog in på gästgiveriet i Matkull.

Uppe vid affären i Bredhult sitter Ture och Valle i Bredhult och dricker pilsner. De var Hedeby's motsvarighet till Ville Vingåker och Olle i Vreten. Erik i Matkull hade alltid mycket post för han var kommunalnämndens ordförande. Liksom i Hedeby hade man en fjär'sman och det var August Wennberg i Källehult. Han hade en stilig mustasch och var rak som en fura, särskilt när han fick mössan på sig och var ute i dragande kall å ämbetets vägnar.

I Fagerås var det sällsynt att det var någon nere vid lådan. August och Valfrid, mina grannar, tror jag var alltför flitiga för att ta sig tid till att vänta på posten. Uppe i Ramsås stod nästan alltid Alex vid sin damcykel och

väntade. Det sas att han inte vägde mer än 3 ½ skålpund (knappt 1500 g) när han föddes och var så liten att han fick ligga i en träsko. Han var bygdens slaktare och tandutdragare. Han hade en omgång tandläkarutensilier som han fått av en morbror i Amerika som var tandläkare. En gång när min syster Fhebe hade plågats av tandvärk en tid tog far henne med till Alex. Han var hos Nisse i Ramsås och slaktade, men hans hustru Jenny skickade med dem tängerna. Alex var mitt uppe i slaktandet av en gris men han torkade nödtorftigt av sig blodet från händerna på slakteförklädet och Fhebe fick sätta sig på slaktetavlan bredvid grisen och Alex drog ut den onda tanden. Sen desinficerade han tången genom att blaska av den i skållevattnet och lägga tillbaka den i sitt etui.

En annan Ramsåsbo jag minns var Ingrid-Kajse Agust. Han var över 90 år och gick nästan varje dag ner till oss med hjälp av två kryckor. Han gick som Charlie Chaplin men med en hastighet så låg att man knappast såg åt vilket håll han rörde sig. Min bror Karlolof hade varit på en MC-resa ute i Europa och kom hem och berättade allt spännande och märkligt han sett. Agust sa: "Själv har ja inte vatt nöenstans precis men bror min Kalle han har vatt ute lite han me'. Han har vatt i Ormesberga och på Dädesjö marken."

Vi lämnar nu Ramsås och kör mot Holma. Hela denna långa vinter har far fått vända bilen i Ramsås, först för den myckna snöns skull och sen för att hela Röamossen varit översvämmad. Men nu är det Valborg och första turen över Holma på månader. Vid Signals kunde man på den tiden se sju kyrkor vid siktigt väder. Nere vid Karl-Johans snickarbod stod ofta mycket folk och väntade, åtminstone om det var pension. Alla hälsade med "goddagens" utom Gustav på Nyträ som sade "hallå" för han hade varit i Amerika i sin ungdom. Far och han brukade alltid bjuda varandra på snus.

Nu kör vi nedåt Bierkimman, passerar ruinen efter fattigstugan och kör över Röamossen och kommer till Mossen. Där bor Mösatorparn eller Knut på Mösen som har sin utkomst av att bryta torv på Röamossen och sälja till bönderna runt omkring. När torven torkat frampå sensommaren kom bönderna körande med sina höremmar långt nerifrån Ör för att köpa torv att lägga i måkerännan för att suga upp kornas urin. Ibland kunde det vara ett tjugotal ekipage som köade för att få lass. Ett år var det ont om torv så man fick inte mer än ett lass per kund. Men Sven,

min bror, skickade mig en andra gång för att på det sättet få ytterligare ett lass. Det lyckades så tillvida att jag fick lass, men sen kom Sven för att köra lasset hem. Då insåg Knut att han blivit lurad och blev vansinnig. Han skrek: "Först kommer den store postaheren och sen kommer den lille postaheren. Snart kommer väl postajävlen själv! Stryk ska di få alla tre." Nu tror jag inte hotat var så allvarligt, men i sin ungdom hade han varit en väldig slagskämpe. Han lugnade ner sig betydligt efter det att han i ett slagsmål i Tolg blev halvt ihjälslagen och fick käken avslagen med en lagårdslykta.

Nu kommer vi fram till poststationen i Berg. Vi bär in de tunga postsäckarna till Karlsson och Alvar. Där vidtar sorteringen av den post som ska uppåt Hjulatorp och Skavenäs. Jag får en 25-öring av far och springer på "slickepinnavägen" ner till Erik Johanssons affär för att köpa en tablettask och om möjligt få se en glimt av handlarns söta dotter Barbro som jag senare på hösten ska bli skolkamrat med. Vi upplever då en kort men intensiv förälskelse och skickar glödande kärleksbrev till varandra. Dessa har jag tyvärr inte kvar. Jag förvarade dem hemma i en skokartong på ett hemligt ställe, men när jag kom på min syster Ingrid med att sitta och läsa dem, blev jag så kränkt och arg så jag skickade hela kartongen med kärleksbreven in i elden i kakelugnen.

Till poststationen kommer en jämn ström med Bergbor för att hämta posten. Dit kom Ossén, som varit överliggare i Lund men som aldrig tog någon examen därför att han varit flitigare med att åka till Köpenhamn och roa sig än med att läsa till tentor. Likaså fröken Alm. "Måtte du få fröken Alm!" sa min syster när hon var arg på mig. Hon uttalade orden som en förbannelse. Jag klarade mig. Jag fick aldrig fröken Alm.

"Vad gör du nu för tiden?" frågade far väktarns pojk, Tage. "Jag ligger i Lund och läser", sa Tage. Det tyckte man lät högfärdigt, socialinstitut hade vid den tiden inte samma status som universitetet. Det diskuterades huruvida Tage verkligen behövde glasögon eller om han bara hade dom för att se märkvärdig ut. Någon sades ha upptäckt att det bara var fönsterglas i dom när han en gång hade lagt dom ifrån sig. Jantelagen var mycket påtaglig även om ingen vid den här tiden hade hört talas om den. Men han tog en gruvlig revansch på sina belackare genom att bli riksdagens talman. Det är alltså Tage G Peterson.

När far sorterat posten och jag tjuvläst Rekordmagasinet ger vi oss iväg

söderut. Första anhalt är Harragår'n, där vi stannar under det väldiga älg huvudet som pryder corps de logiet. Patron brukar vid jul bjuda far på cigarr som han avnjuter på julaftons kväll inne i finrummet. Därför skapar doften av cigarrök en julstämning hos mig än idag.

Så går färden mot Ernatorp. Ute på gårdet bor sme'n Signahl. Han skor vår Brunte och antingen han kommer en fredag eller måndagsmorgon är han lika svart i ansiktet. Det är bara om han varit och tittat på fotboll i helgen som han är ren. Han och hans bror Axel är de enda på hela postarundan som har tidningen Vi tippa. En gång hade Axel som vanligt lämnat in tipset i affären när han kom på att han nog borde ändra en etta till en tvåa. Han gjorde så och fick en tolvå som gav okristligt mycket pengar. När far kom med vinsten så var hela köksbordet täckt med hundralappar.

“Du får räkna så det stämmer”, sa far.

“Det stämmer nock”, sa Axel lugnt.

I Ernatorp ligger gårdarna tätt. Där skulle jag vilja bo. Olle Ernfjäll, traktens speleman, har ofta beställt noter som ska lösas ut. Gustav Karlsson har också mycket post eftersom han är ordförande i Centralföreningen. Vi vänder och kör nu mot Torshult. Hilding i Tors har bilskrot och förvandlar gamla T-fordar och Chevroletter till EPA-traktorer och gummihjulsvagnar. I Hjulatorp kommer Bertil i Norragårn ner och pratar oupphörligen med sin spruckna röst.

I Hjulatorp bor också Knut Johansson, nämndeman och kristidsnämndens ordförande under andra världskriget. Han hjälpte generöst till att utverka det mesta som bergborna för sitt oundgängliga uppehälle behövde. Så den långa kristidsransoneringen under kriget gick därför tämligen obemärkt förbi i Berg. Min morbror i Alingsås hjälpte han till licens på cykeldäck så han var en av de få på Kaboms stora konfektionsindustri som kunde cykla till jobbet. De flesta fick gå.

I Skavenäs var man som Jan Ersä och Per Persa, i ständig fejd med varann. Men där fanns, liksom i Hedeby en rävfarm med blåräv och silverräv som ägaren, fanjunkarn, säkert gjorde goda förtjänster på. I Skavenäs vänder vi och far tillbaka till poststationen i Berg för ny postsortering, dock först efter att ha intagit vår medhavda matsäck vid Bergsjöns strand mitt emot Prästgården. På sommaren brukade vi kasta ut ett

De var de enda på hela postarundan som hade tidningen Vi tippa.

metspö men jag minns aldrig att vi fick något.

Så startade den sista etappen. Nu bär det norrut. De vackra gårdarna i Sörskog passeras och vi kommer till Furuledet.

"Var köper du dina goda cigarrer? Jo, hos Karl-Johan Snygg i Furuledet" var den första moderna slogan jag hört. Nu är den borta, affären, men i Furuledet bor en kraftkarl, Hugo Svan, som ensam sades kunna bära in en kokspis upp på tredje våningen vid ett bygge.

I Lädja bor Arne i Knapan. Han har byns första traktor, en encylindrig BM 10 med tändkulemotor. Hilding i Smeagår'n har en pojke som har lite Emil i sig. Nils-Allan heter han och är ett år yngre än jag. Fröken i Lädja skola, Hillan, sa en gång till far att det var två barn som hon hade lite problem med och det var ett endabarn och ett lillabarn. Det var Nils-Allan och mej hon avsåg. Granne med skolan bodde småbrukaren Anders Lund och hans syster. Han hade ingen häst utan plöjde jorden med tre kor, en sorts trojka.

I Bokedal bor Karl-Oskar, som har haft barnförlamning och är lam i benen. Han åker på en trehjuling som han vevar fram med händerna och som han kört med ner till Vanföranstalten i Helsingborg fram och tillbaka. Han livnär sig på korgarbeten och när han skall hämta granrötter i skogen till sina ystekorgar så hasar han sig fram sittande och med hjälp av händerna.

Ivar Harrie, grundaren av Expressen och socknens mesta "kändis" sedan Elin Wägner dog, bor i Bråt. Mitt emot hans hus bor en tant i en ryggåsstuga och hon är alltför fattig för att ha tidning. Ibland får far något exemplar över av Jordbrukarnas föreningsblad, "Fläskabladet" kallat, som han lägger i hennes låda men hon tycker det är en skräptidning för det står ju inte ens några dödsannonser i den.

Bjursjöborna får också hämta sin post i Bråt eftersom det inte finns någon bilväg dit. Därför är hästarna därifrån så ovana vid bilar att om någon Bjursjöbonde möter postabilen så går hästen på bakbenen.

I Rösås finns huset med de tre verandorna och där bor Flory Gate. Hon hade kommunalpolitiska ambitioner men inget av de dominerande partierna ville erbjuda henne en plats på sin lista. Så hon gick ut med en egen lista och den gick så bra så alla namnen på hennes lista kom in i fullmäktige.

Flory och Elin Wägner umgicks mycket och eftersom Elin inte kunde cykla, sågs ofta de två damerna tjoa förbi på tandem med Flory som förare.

Nu vänder vi kosan söderut. Vid Lädja missionshus svänger vi till höger mot Lövhult. Vägen är krokig och småbackig men ännu är inga grindar uppsatta. Annars var det mitt jobb, när jag var med, att springa och öppna och stänga grindarna. När Nisse Rydström i Vråen började köra mjölkabilen ställde han emellertid krav på att efter ett visst datum skulle grindarna vara borta och ersatta med gärdesgårdar utmed vägarna. De flesta följde väl uppmaningen, men några trilskades. Då körde Nisse på grinden så spån och stickor yrde. Att far slapp det gissel som grindarna utgjorde var han Nisse ytterst tacksam för.

I Lövhult bor Sixten och Anna och där har min bror Karlolof tjänat dräng. När han körde till kvarn ville ofta dottern Ingrid följa med, hon var väl i 10-årsåldern. Hon pratade i ett och för att få lite lugn föreslog han att de skulle leka en lek: Vem som kunde vara tyst längst. Det gav honom en stunds andrum.

Sista biten av postarundan går över Slätthult och Bredhult och snart är vi tillbaka i Lidnäs. Nu återstår bara för far att redovisa värdeposten för stinsen, sen är arbetsdagen slut.

Jag hoppas ni haft nöje av denna resa i tiden till det femtiotal som vi som var med kanske inte tycker är så avlägset men som ändå på så många sätt var så annorlunda. Det var det årtionde då landsbygden gjorde det stora språnget i ekonomiskt avseende. I skuggan av Koreakriget gick skogspriserna upp till en nivå som aldrig överträffats varken förr eller senare. Det gav inkomster som

gav möjligheter till investeringar och jordbrukets snabba mekanisering. Nästan på varje gård moderniserade man sina hus, ibland kan vi kanske tycka lite väl hårdhänt. Det var årtiondet då bilen, frysboxen, plasten och TV:n kom och förändrade vår tillvaro. Att spara på dessa första saker från den framträngande nya tiden och dokumentera det moderna Sveriges framväxt är, som jag ser det, en angelägen uppgift för en hembygdsförening. Lycka till med det arbetet! Om våren har inte blivit mycket sagt mer än att den var sen 1951. Men om våren i år är bara att säga: Den är här och den är efterlängtat. Vi hälsar våren välkommen med ett fyrfaldigt leve!

Nästan på varje gård moderniserade man sina hus, ibland kan vi kanske tycka lite väl hårdhänt.

153 postlådor och tre lanthandlare på linjen

av Ewert Ericson

Som ung lantbrevbärare gällde det både att få kassan att stämma och att hantera missnöjda kunder utmed linjen. Ewert Ericson i Holma har varit jordbrukare på föräldragården sedan unga år. Men under en femårsperiod vikarierade han som brevbärare i Berg då det behövdes. Här har han tecknat ner sina minnesbilder från den tiden.

Året är 1963. På försommaren tog jag körkort för bil och köpte en Volvo Amazon. Hilding Johansson i Brantåsa, Lidnäs, var lantbrevbärare på linjen mot Berg. Vid ett tillfälle frågade han mej om jag ville vikariera åt honom. Det tyckte jag lät kul för jag tyckte det var roligt att köra bil. Jag fick följa med Hilding på en postrunda för att lära mej.

Dagen började med att sortera post kl 06.00. Tidningarna hade kommit så man började med att sortera dem i fack på stationen. 153 fack. Lika många postlådor fanns på linjen. När tåget med brev kommit sorterade man in breven i facken där tidningarna redan låg. När sorteringen var färdig började man plocka från facken. Man började med fack 153 som var sista postlådan på linjen och fortsatte tills linjens början med postlåda 1.

Pensionen togs ut

Innan jag åkte fick jag en väska med pengar som skulle gå åt på linjen. Dagar som pensionen skulle betalas ut hade jag cirka 35 000 kronor med mej på morgonen. Ofta stod pensionärerna ute vid lådan och väntade när jag kom och tog ut sina pengar. Ofta hade de räkningar som skulle betalas med postgiro. Många skickade efter postorderkataloger. Då fick man gå in i husen med paketen, oftast var det postförskott så man fick inte lämna paketen förrän de hade betalat. När folk ville betala hängde de en plastpåse i postlådan med pengar och inbetalningskort. Då fick jag lämna kvitto och ibland pengar tillbaka för folk ville ofta ha extra kontanter. På den tiden fanns postsparbanksböcker som folk ibland ville ta ut pengar på och

Ewert Ericson vid den Volvo Amazon som han köpte efter han tagit körkort. När han fick frågan om han ville hoppa in som brevbärare tyckte han det lät kul, han tyckte ju om att köra bil. På bilden också Ewerts blivande svägerska Ann-Kristin f Sandgren och blivande svärmor Gunhild Gustavsson. (Foto: Gun-Britt Ericson)

ibland sätta in sparade pengar. Då fick man ta bankboken till stationen, klistra in märken och ta med bankboken nästa dag.

På linjen fanns tre lanthandlare. Det var Folke Nilsson i Bredhult, Knut Axmarker i Berg och Erik Johansson i Berg. Dessa hade många ärenden så där fick man gå in i affärerna varje dag. Även på Caltexmacken i Berg var man varje dag. Ofta fick jag ta med paket från lanthandlarna till kunder på linjen med varor som de beställt på morgonen innan jag kom. Jag fick

50 öre per paket. Ibland blev man bjuden på kaffe eller saft och kakor. "Det kan vi ta i morgon om det är färdigt när jag kommer för att spara tid", sa jag. När jag kom tillbaka till stationen i Lidnäs skulle allt redovisas och allt skulle stämma. Ibland fick man räkna om allt både två och tre gånger innan det stämde.

Lättast att skylla på brevbäraren

Brevbäraren fick ofta skulden när något gick fel. Några episoder som hände ute på linjen kommer jag särskilt ihåg:

Tidningar som inte var så vanliga här var exempelvis Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter och Falköpingsposten. Dessa kom oftast i en rulle med abonnentens namn på, ofta dagen efter utgivningsdagen. Den här gången kom inte Dagens Nyheter den dagen den brukade, personen stod ute vid postlådan och väntade. Han var arg på mej för han trodde att jag lagt tidningen i fel låda. Men dagen efter kom tidningen och dan därpå kom personen med en liter jordgubbar och bad om ursäkt för de hårda orden. Kvällsposten, var en veckotidning som kom med namn på. När tidningen uteblev var mottagaren irriterad. Ytterligare en dag gick och tidningen kom inte. För att undvika mer irritation köpte jag en Kvällsposten och hade den med i postlådan dagen efter. Dagen därpå stod personen åter ute vid postlådan när jag kom. Jag tänkte att han har ju fått tidningen. När jag stannade sa han: "Det där är ju inte min tidning, för det står ju inte mitt namn på den."

*Han var arg
på mej för
han trodde jag
lagt tidningen
i fel låda.*

"Nu har den kommit"

En annan gång sa en kund att pensionsavin inte kommit. "Den kommer säkert i morgon", sa jag. Dagen efter kom ett paket till en annan familjemedlem. Jag gick in i huset med för de skulle skriva på och lade postförskottet vid arbetsbänken i köket. Jag råkade stöta emot tidningshögen som låg bredvid med armen och då ramlade pensionsavin ut ur tidningshögen. Jag höll god min: "Nu har pensionsavin kommit så han kan få sina pengar om han vill ha dem idag", sa jag.

När jag började var ersättningen knappt 1 300 kronor i månaden plus några kronor i felräkningspengar samt ersättning per mil för bilen.

Flory i Bergs krönika

av Marianne Enge Swartz

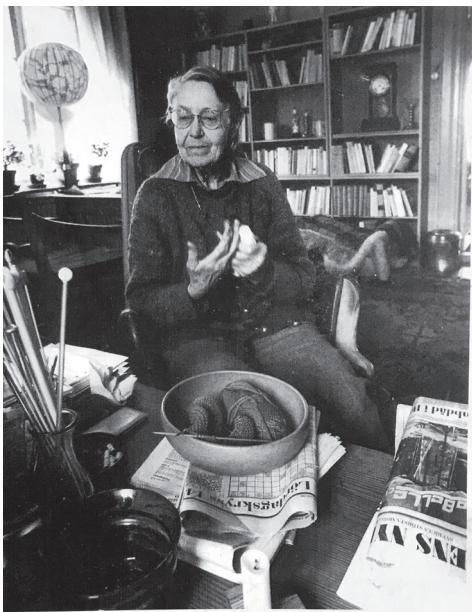
Flory Gate (1904-1998) är en kvinna som förtjänar att hyllas i sin egen rätt, inte bara som vän till Elin Wägner. Marianne Enge Swartz har gått igenom Bergs krönikor 1944-2020 för att hitta Florys bidrag till skriften. Några omnämnanden av Elin Wägner slinker också med eftersom man kan ana att Flory Gate inspirerade till artikelvalen.

Flory Gate föddes 26 mars 1904 i Göteborg som Hilda Florence Margret Keiller. Hon dog i Lammhult 5 januari 1998. 1939 köpte hon sin gård i Rösås och började efter något år bedriva ekologiskt jordbruk. Hon var engagerad i planerna för en hembygdsgård i Berg och bidrog med illustrationer och artiklar till Bergs krönika från 1944.

Flory gjorde första omslaget

Krönikan 1944 är den första som ges ut av en nybildad hembygdsförening. Ett tunt häfte som inleds med en kort historik över hembygdsföreningens bildande och avslutas med följande programförklaring: Denna krönika ägnas Berg socken i Norrvidinge-, Kronobergs län, av kärlek till dess höjder och sjörika dalar, dess hagar och ängar, dess odlade marker, dess vackra gårdar och byar, dess utforskade forntid, dess ödesmättade nutid och dess ovissa framtid.

Redaktionskommittén bestod av Johan Johansson, ordförande och Riksantikvariens ombud, Elin Wägner, vice ordförande och en av de aderton i

Den här bilden på Flory Gate publicerades på Bergs krönikas omslag vid hennes bortgång 1998.

Svenska Akademien och sekreteraren Gösta Lingårde, lärare i Lädja skola.

Skriftens upplägg är i stort sett likadant som i dag med uppräkningsav Födda, Döda, Vigda, Hänt under året samt Försäljning av fastigheter. Uppräkningen inleds med en illustration av Flory Gate, trä- eller linoleumsnitt, med ålderstrappan. Hon bidrar också med omslagets träd samt en bild av hur man tänkte sig att den gamla kyrkan såg ut i anslutning till en artikel av Bergs dåvarande kyrkoherde Arthur Johansson.

Många år senare, i Bergs krönika 2019, utreder Bengt Göransson frågan om omslagets utformning. Enligt protokollet 1944 beslöt de församlade, på förslag av fru Wägner, att krönikans framsida skulle prydas med ett träd. Konsulent Skogström föreslog en tall nedanför prästgården, vilket också beslöts. Men en tall blev det inte utan ett lövträd. Om det var illustratören Florys beslut eller om det togs i samråd med styrelsen anges inte.

*Konsulent
Skogström
föreslog en
tall nedanför
prästgården,
vilket också
beslöts. Men
en tall blev
det inte utan
ett lövträd.*

Erik Andersson i Hult vet att trädet, som Flory Gate valde, var en stor bok i Bokelund i norra Lädja på gränsen till Hult. Flory bad nämligen Erik Anderssons pappa att mäta omkretsen på just det trädet, en yvig bok som enligt J Johansson mätte 2,8 meter i omkrets. Trädet hade redan då en skylt med texten "Fridlyst enligt lag". Men trädet blåste så småningom ner, skylten lossnade från stammen och Eriks bror Håkan tog tillvara på skylten och placerade den på sin gamla bil, en Ford Anglia! Bokens stubbe finns kvar, bildbevis i krönikan 2019.

Många illustrationer

Flory står för omslagens design i tio år.

Flory Gate fortsätter att illustrera krönikornas omslag med trä- eller linoleumsnitt fram till 1954.

1945 ett avbildades orgelläktaren i Bergs kyrka där orgeln nyligen genomgått en omfattande renovering.

1946 firar hembygdsförening att socknen fyller 800 år med en kartbild där man väl känner igen sig in i dessa dagar. På sista sidan avbildar Flory också en nyckel till det gamla sockenmagasinet, som är inbyggt i Ernst Nilsson Handelsbod, Bergslund.

På omslaget 1947 rider "den stolte Balthasar på sin apelkastade häst"

Den allra första utgåvan av Bergs krönika med illustration av Flory Gate.

Elin Wägner och hennes hem Lilla Björka stod i fokus det år Elin avled.

fram på en bonad, som enligt texten räddades av kyrkoherde Arthur Johnssons far från övermålning och förstörelse och nu pryder Bergs prästgård. Kyrkoherden menar att bonaden visar på stor konstnärlig fantasi och skicklighet. Undrar vad som hände med bonaden när prästgården såldes?

Kors där altaret stått

Korset på gamla kyrkogården avbildas 1948: Den 27 juli lät hembygdsföreningen resa ett enkelt träkors av kärnek längst fram i koret, där altaret en gång har sin plats. Det är i höjd ovan marken 2,55 meter med korsarmarna vardera 65 cm långa och dimensionerna 12 gånger 24 cm. Korset är gratis förfärdigat av hemmansägare Gustaf Johansson, Lilla Rösås, och virket skänkt av Flory Gate, Rösås.

På baksidan av krönikan finns också ett träsnitt tillsammans med en kort artikel av Flory om Johannisörten och dess stora betydelse i folketro och läkekonst: Många är de sjukdomar den ansågs ha fått kraft att bota. Men säkert är, att låter man några blomställningar ligga i olja tills denna blir röd, utökar man med denna Johannisolja sitt husapotek

med ett av de bästa medel mot skällningar och brännskador.

Skrev om sin vän Elin Wägner

På omslaget 1949 en bild av Lilla Björka, som huset såg ut detta år. Flera av artiklarna handlar om Elin Wägner, som avled i början av året. Flory skriver under rubriken: "Elin Wägner som Bergbo": Med viljan och förhoppningen att kunna göra en positiv insats inom kommunen blev hon en av dem som inför de första fullmäktigevalen ställde upp sig på den opolitiska listan, valtalade i Bygdegården och invaldes i fullmäktige.

Bergs krönika 1950 pryds av en bild av hembygdsgården, som ännu inte landat på sin nuvarande plats. Gården var en gåva från grosshandlanden Carl F Jonasson och trävaruhandlanden Gunnar Pettersson. Den flyttades till Berg och invigdes 1957.

Flory, som nu ingår i redaktionskommittén, skriver en artikel om gamla mått, bland annat spannmålsmättet ask som bara är känt från Småland. Måttet användes när kyrkvaktaren och klockaren av varje hushåll i socknen "uppburo sin lön in natura". En fråga avslutar artikeln: Finns det någon ask i Berg?

En bild av sockenstugan med ett träd framför sig finns på omslaget 1951. I krönikan finns hembygdsföreningens stadgar med detta övergripande syfte: Föreningen vill verka för att Bergs socken efter kommunsammanslagningen bevaras som kulturell enhet och att dess särdrag i materiellt och andligt avseende i möjligaste mån bevaras och levandegöres.

De sista omslagen

En spöpåle pryder krönikan 1952 och illustrerar en ovanligt lång artikel om spöstraff, som avskaffades i Sverige år 1855.

Krönikan berättar också att vid hembygdsföreningens fest den 8 november visades ljusbilder med motiv från hembygden: Fru F. Gate, Rösås utfrågade ägarna till en del äldre utställda bruksföremål, ägarna demonstrerade dem och berättade om deras historia och användning.

1953 är det en teckning av hållristningen vid Hjulatorp, som illustrerar årets krönika. Bilden är inte signerad, men troligen av Flory.

1954 är det Bergs kyrka som pryder omslaget.

Från 1955 pryds omslagen mest av fotografier.

1966 Har Flory Gates design av ålderstrappan vid avdelningen för personnotiser bytts ut med en teckning av Bergs kyrka. På omslaget ett foto av taket till Singoallas grotta.

Idéerna togs inte på allvar

På omslaget 1972 tronar Elin Wägner med sin spinnrock för att fira att hon skulle ha fyllt 90 år. I inledningen skriver Flory om "Fred med jorden" och hur den mottogs med nedlåtande överseende eller mördande kritik, vilket Elin Wägner sammanfattade med orden: Jag fick beröm för min formuleringskonst, men mina idéer togs inte på allvar.

Flory reflekterar vidare: Först 30 år senare togs de på allvar. Hade hon upplevt sin 90-årsdag, året för den internationella miljövårdskonferensen i Stockholm, den dagliga debatten kring frågor som luftförorening, vattenförorening, giftbesprutningar, vad skulle hon då tänkt och skrivit?

Vi är många som frågar oss var vi står i dag? Ett citat av Elin avslutar Florys inledning:

Även de mest fullärda personer ha något att lära av det sätt varpå forna tiders människor hanterade skapelsen. Vi måste förvärva eller återförvärva en så djup insikt att vi kunna samarbeta med naturen i stället för att motarbeta den. Den moderna teknikens uppfinningar måste prövas på hur naturen tål dem. Allt som dödar hennes självverksamhet måste bort eller också vi.

Ria delar med sig av sina minnen

1973 ger Ria Wägner ger en kärleksförklaring till Berg samt skriver om Elin Wägners hushållerska Linnea: Linnéa tyckte nog att det blev i bråkigaste laget på det stilla Lilla Björka, när jag satte igång vilda lekar med min bror Vanni, som var rätt stillsam när han var ensam. Men hon gillade i gengäld att vi uppskattade hennes goda mat. Hon var ju en mästare i finare matlagning. Jag minns t ex ännu hennes gäddfärs med murkelsås. När jag någon gång tackade nej till en tredje portion, så var hennes stående replik – Ät nu, Ria, annars får Karlssons höns det!

Det var nog det originellaste sätt att truga som jag har varit med om.

Barbro Alving som gäst

Flory Gate skriver inledningen 1974 till en artikel av Barbro Alving med rubriken "Grisakalaset": I början av 50-talet var Barbro Alving under många och långa perioder en välkommen gäst i Rösås och deltog naturligtvis i allt vi hade för oss, både i fester i samband med kräftsåsonen och i vardagens livliga diskussioner kring köksbordet. Eftersom vi hade två modersuggor blev det också grisakalas när smågrisarna skulle säljas.

Artikeln publicerades första gången 1951 under Barbro Alving's författarnamn "Käringen mot strömmen" i boken Slarvigt men mänskligt.

Båttur på Lången

1976 berättar August Nilsson i Rösås historier för Flory Gate i "En båttur på Lången". Hon skriver så att man precis hör hur August pratar:

Men sen e de en historia till här. Helga Friman och hennas karl hetade Ruben. Jag va och tog upp nät den sidan udden och jag så dom satt här i båten och här inne i vassakanten å ja sa ingenting te dom och inte dom te mej. Te sist så skrek di, frågade di mej: hej August fick du nån fisk. Nähä, ja hade inte fått något på nätet. Nu ska vi tala om att vi ä förlovade. Va pratar ni sa jag, ä ni förlovade! Har ni förlovat er där? Här har vi bytt ringar, sa Helga å Ruben. Och jag lyckade ju till men jag knappt trodde de då. Men jag rodde ju hem och di kom efter, en tid efter, och jag satt inne i verandan, i min veranda då, och då kom di och visade ringarna.

Artikeln illustreras med en skiss av Astrid Gate där alla platser August nämner under båtturen är utmärkta. En fortsättning på båtturen kommer i 1977 års krönika och i krönikan 2019 återberättar Torsten Persson båtturen.

1978 berättar Ellen Rydelius i "Leva randigt" om en vinter som hon tillbragte med sin man Harald (Elins bror) och deras dotter Ria Wägner på Bergs prästgård. Hon bjuder bland annat på skarpa, men kärleksfulla, iakttagelser av den mycket konservative prosten Alfred Ekedahl: Harald, som hade en satirisk läggning, brukade säga att prosten inte trodde på det kopernikanska världssystemet utan stod kvar vid åsikten att jorden var platt som en pannkaka. Detta var orsaken till att han motsatte sig att småskolan fick en jordglob. Detta torde dock vara en lätt överdrift.

Vårtal om häxor

1979 håller Flory Gate vårtalet på Valborgsmässoafton i Lammhult Hembygdspark. Det publiceras i sin helhet under rubriken "Häxornas natt". Hon ser hon fram emot en mildare årstid med sol och värme efter en mer än vanligt påfrestande vinter med mycket snö och brist på sol. Hon talar om våreliden, majelden, som symbol för värme, ljus och rening när vi eldar upp vinterns skräp. Men också att våreliden hade en annan betydelse. Man tänkte den för jaga bort häxorna som kom ridande på kvastskäft eller getabockar på väg till den gemensamma samlingsplatsen Blåkulla.

Artikelförfattaren intervjuar 1981 Edvin Karlsson, Flory Gate, Åke Stern, Erik Johansson och Gunnar Andersson.

Hon fortsätter med en gruvlig historia om de kvinnor som under 1400- och 1600-talen utpekades som häxor: Det fanns ingen gräns för de färdigheter som fantasi och vidskeplighet tilldelades dessa kvinnor. De kunde tillverka till exempel mjölkharar som de sände ut att mjölka andras kor, bära hem mjölken och spy ut den i byttan. Straffen var inte mindre gruvliga. Talet avslutas med ett utdrag ur ett rättegångsprotokoll från den 3 augusti 1618 där det i detalj beskrivs de prov och den tortyr som Ingeborg från Uråsa utsattes för innan hon till slut bekände allt och avrättades.

Direktsändning i etern

1981 direktsände Radio Kronoberg 4 augusti från Bergs hembygds-gård med mig som reporter. Personer på omslagsbilden: Edvin Karlsson i Ramsås, Flory Gate, Åke Stern, Erik Johansson, Gunnar Andersson samt min rygg. Evenemanget omnämns i "Hänt i Berg" men tyvärr ingen redo-

görelse över vad som avhandlades. Inspelningen har jag heller inte kvar.

1982 firades 100-årsminnet av Elin Wägners födelsedag den 16 maj i Bergs bygdegård där närmare 200 personer samlats. Ria Wägners berättade och ett avsnitt av hennes anförande finns i krönikan.

Samlade kvinnorna till stämman

Flory Gate visade diabilder från den tid när Elin Wägners var engagerad i kommunalpolitiken: "Tänk er", berättade Flory, "att 1940 hade vi i Berg en kommunal hemhjälpnämnd som bestod av bara kvinnor." Hon berättade också om en blomsterfond, vars pengar männen i sockenstämman planerade överlämna till kyrkan. Men den "kvinnliga hemliga djungeltelegraf" samlade kvinnorna till stämman och det blev till hemhjälpnämndens pengarna gick denna gången i stället för till kyrkan som männen planerat.

Elin Wägners minne firades också utanför Berg, bland annat på Kronobergs Folkhögskola med ett program som varade tre dagar. Radio Kronoberg gjorde på lokalradiochefen Eva Insulanders och mitt initiativ en serie på femton program "I Elins fotspår", som delvis följde de vägar och besökte de ställen som skildras i Tusen år i Småland. Flera gånger reste vi i sällskap med Flory. Några avsnitt sändes senare på riksradioprogrammet.

Postverket gav detta år ut ett frimärke med Elin Wägners efter Siri Derckerts framställning på en tunnelbaneväg i Stockholm.

Ännu en illustration

En artikel med rubriken "Trångt i kyrkbänken" om Bergs gamla kyrka illustreras 1985 med ett trä- eller linoleumsnitt, som visar hur kyrkan kan ha sett ut. Vem som gjort denna står inte men det kan mycket väl vara Flory Gate.

1987 anordnades en Elin Wägners-utställning i författarinnans eget rum i hembygdsgården i Berg. Vem som gjort den anges inte men min gissning är Märta Schlecker.

Lädja väveri – en kort historia

1988 innehåller krönikan en artikel av Flory Gate om Lädja väveri, som startade 1950, året efter Elin Wägners död, i Lädja Sjögård för att "erbjuda arbete åt unga flickor från landsbygden och befria dem från tvånget att söka sig till industrin". Efter ett läroår för de unga väverskorna sökte Flory upp den framstående textilkonstnären Elsa Gullberg i Stockholm.

Hon gick också till Svenskt Tenn och fick träffa Estrid Ericsson, "som mycket vänligt talade om vilka vävnader hon var intresserad av". Efter "affärlunch" med Elsa Gullberg beslöts att Lädja väveri i fortsättningen skulle väva enbart åt henne.

Florys sammanfattning visar att affären knappast var en ekonomisk succé varken för väverskorna eller väveriet. Redan 1955 monterades de stora specialvävstolarna ner och flyttades till en plats där Elsa Gullberg planerade driva väveri. "Med de vävstolar vi hade i Lädja Sjögård. Det blev slutet på verksamheten." Så slutar artikeln och jag tycker mig höra Florys besvikelse.

Lädja väveri

Monnica Söderberg berättar 2011 i en lång artikel med fina bilder om väveriet i Lädja. Flory ville anknyta till bygdens hantverkstraditioner. Hon hade ingen formell textil utbildning men hade snappat upp kunskaper om vävning, enligt sonen Ulf Gate, men de anställda väverskorna, som intervjuades av Monnica, menade att fru Gate var mycket kunnig. En textilkonstnär kom och lärde upp de nio flickorna, som anställdes. Flory skötte affärerna.

*Flory ville
anknyta
till bygdens
hantverks-
traditioner.*

Flory var bekant med textilkonstnärinnan Elsa Gullberg och körde själv upp till Stockholm och visade vad väveriet åstadkommit. Hon godkände mattorna och föreslog att väveriet enbart skulle väva till henne. Elsa Gullberg försåg väveriet med vävstolar och garner samt stod för mönster och färgsättning. Fyra stora vävstolar levererades till Lädja och mattor vävdes i röllakan, rya, hel-och halvflossa, skyttlad rosengång.

Men projektet tog slut redan 1955 då Elsa Gullberg ville starta ett väveri i egen regi med sina egna utlånade vävstolar. Med det slutade projektet.

Artikeln slutar med intervjuer med två av väverskor. Kerstin Frisk mindes tiden i Lädja Väveri med stor glädje: Vi hade roligt ihop i väveriet. Vi hade en arbetsplats att komma till där vi fick lön. Jag ångrar att jag inte passade på att väva en matta åt mig själv där.

Ally Andersson, en av väverskorna, utmärkte sig på Lädja-utställningen i många år med ovanligt välkomponerade trasmattor, som snabbt såldes slut. Hon vävde också på beställning och en av hennes mattor ligger i mitt sovrum i Berg.

Ny förening i Elins anda

Under rubriken Hänt i Berg 1990 nämns att Elin Wägner-sällskapet bildats, att Flory Gate ingår i interimstyrelsen och att Elin Wägner-dagen firades den 9 juni.

Foto av Elin Wägner-sällskapets styrelse finns i Bergs Krönika 1995. Året innan högtidlighölls 50-årsminnet av Elin Wägners inval i Svenska Akademien, den andra kvinnan efter Selma Lagerlöf, med att sällskapet höll sitt årsmöte i Stockholm i börssalen på Svenska Akademien. Resa med buss ordnades från Växjö och på hemvägen besöktes Fogelstad. Flory var med och återsåg med glädje skolsalen i Medborgarskolan, som Elin Wägner var med och instiftade. 1994 inköptes Elin Wägners fastighet Lilla Björka efter en insamling som Flory Gate stöttade genom sitt stora kontaktnät. Huset drivs och vårdas sedan dess av stiftelsen Elin Wägners Lilla Björka.

Flory Gate sitter på omslaget av krönikan 1998 i ett foto från 1986. Hon är i sitt hus på Rösås, omgiven av böcker, tidningar, stickning och stickor. Märta Schlecker berättar om hennes liv och betydelse för Berg och alla som levt och verkat nära henne. Det var vänskapen med Elin Wägner som förde henne till Berg. De båda vännerna inspirerade varandra i arbetet för jämställdhet och fred, med och på jorden.

Märta Schlecker skriver en artikel 2002 med rubriken "Hemslakt ekonomiskt fördelaktigt" och hänvisar till undersökningar Flory Gate gjorde 1946 och 1981 om vad man tjänade på att ta hand om allt kött eller en slaktad gris jämfört med att köpa i affären. Nu tar Märta och Flory också med kostnaderna för 2003.

Artikeln avslutas med Florys kommentar till beräkningarna 1946: Vi räknar med att en van människa som slipper annat hushållsarbete kan klara slakten på tre dagar. Vi höll på i tre dagar här, men då var för det mesta två personer, och vi gjorde det vid sidan av de vanliga hushållsgöromålen; bäddning, städning, matlagning och disk för 8 personers hushåll. På de dagarna besparade vi oss alltså kr 143,98 i utgifter, jämfört med om vi skulle köpt motsvarande varor i detaljhandeln. Kvaliteten på det hemgjorda är dessutom överlägsen köpevarornas kvalitet, det känns på smaken. 2003 blev förtjänsten 5 407,12 kronor.

Flory utvecklar Elins tankar

2003 publiceras ett tal som Elin Wägner höll i en studio i Växjö nyårsnatten 1943-44. Föreningens ordförande Jerker Haglund skriver:

I talet formulerar Wägner, i ironiska ordalag, en framtidsvision, redan här kan man spåra den stordrift och centralisering som idag är ett faktum. Samtidigt finns – redan för 60 år sedan!! – förhoppningen om en återgång till ett mera fullödigt liv på landet. Man kommer osökt att tänka på den livaktiga Bergs socken av idag.

Elin Wägner menar att lyssnarna med egna ögon förstått att en våldsam förbrukning av värden har ägt rum under krigsåren och att efterkrigstiden, läkningstiden kommer att ställa ännu större krav på världens tillgångar.

Hon fortsätter med tankar, som Flory senare utvecklade både teoretiskt och praktiskt, nämligen betydelsen av jordmån/myllan: Men en sak oroar sig ingen för och det är för myllan, livets förutsättning. Man fattar nog att den är uppriven, bortfläkt och förbränd på de väldiga slagfälten och att den på andra områden är vanvårdad och utsugen av krigsbehoven. Man inser att kravet på livsmedel och därmed kravet på jorden kommer att stiga oerhört. Men man känner sig alldeles viss om att det finns ersättningsmedel för moder jord som till och med överträffar henne. Ty det är just därför att myllan består av oräkneliga levande väsen som den kan dö.

Hon slutar med förhoppningen att den lilla bygden kan få bevaras till ett annat experiment, på en annan linje med ett mera mångsidigt, självständigt och rikt arbetsliv med gammal och ny erfarenhet i förening.

Kulturkrock

Thage G Peterson skriver 2009 en artikel om Elin Wägners liv i Berg och nämner ett samtal med Flory Gate om "kollisionerna mellan Elins moderna budskap och det gamla fast rotade i bygden". De enades om att det inte alltid var en behaglig sits för Elin eftersom hennes egen morbror, prosten Alfred Ekedahl, var en "härförare" av djupt konservativa idéer.

Stod på egna ben

Flory Gate presenteras ofta som en vän till Elin Wägner men förtjänar att minnas i sin egen rätt. Elin Wägner-sällskapets småskrift 31/2020 ägnades helt åt Flory Gate. 2021 invigdes en utställning om Flory Gate på Lilla Björka. Min önskan är att någon skriver boken om Flory, en kvinna, som påverkade så många i sin närhet med sitt liv och tänkande. Hon förtjänar att minnas.

Barndomens brusande å

av Eva-Mari Köhler

Eva-Mari Köhler från Hjulatorp har tecknat ner sina personliga minnen kring Hjulatorpsån som var så central för hela byn när hon växte upp på 1930-talet.

En berättelse från min barndom under trettio- och fyrtioalet om den del av Hjulatorpsån som flöt stilla väster om ägora till min fädernegård.

Ån utgör en gräns mot byn Skavenäs och leder från utloppet från Norra sjö, en del av Bergsjön, via stämmet ner till kvarnen i Hjulatorp. Denna kvarn liksom sågen som också låg där, var aktiv under en del av min barndom. I berättelserna om åns utnyttjande finns också de om det mejeri som var i bruk och låg en bit norr ut från kvarnens läge. Där fanns mejerifallet. Efter kvarnen och sågen flyter ån vidare parallellt och på litet avstånd från byn. Vid någon tidpunkt gjordes utgrävning av ån och något som kallades kanalen bildades. En samfällighet för vård av denna kanal i samarbete mellan byarna Hjulatorp och Skavenäs organiserades och bildades.

Ån flyter sen vidare och långt om länge blir den en del av Mörrumsån. Jag har inga konkreta tidsuppgifter om de historiska händelser jag nämner här om kvarn, såg och mejeri eller kanalutgrävning. De bör finnas hos länsstyrelsen. Min lilla skrift har föranletts av att länsstyrelsen i Blekinge hösten 2019 gjorde ett besök i dessa å-trakter för att se på den kulturhistoriska miljön.

Barndomsminnen

Det är i mitten av oktober 2019, jag fyllde 86 år i augusti. Om jag slutar ögonen, stänger ute nuet och tar mig tillbaka. I tiden till trettioalet...

Ljuden från åns porlande når mig där jag står utanför vårt hus, det röda gamla huset som inte finns längre. Kanske sitter jag på bron som vi kallar det den stora några decimeter höga sten som utgör ett trappsteg utanför dörren, jag sträcker ut mina bara ben i gruset jag är så liten. Ljuden från ån är dova, ibland brusar det upp ett glatt porlande i luften och jag ser framför mig hur vattnet kastas upp när det litet hastigt, kanske av vinden, förs mot en sten. Det kan var forsen också, den lilla forsen som knappast

kan kallas fors som finns nere vid vår tvättbrygga. Vattnet kan vara högt, lågt eller mittemellan beroende på hur det regleras i stämmet. Ibland gick vi ån som vi kallade det. Farbror Gustaf och min bror och jag. På bara fötter på hala stenar med lågt vatten eller plötsligt så djupt så det räckte långt upp på våra små kroppar. Vi trillade i och blev genomblöta. Ett sånt äventyr! Vi startade vattenpromenaden vid tvättbryggan och gick till stämmet. Det var långt och tog tid. På vintern jumpade vi på isflaken. Och fick bannor av mamma. Framför allt om vi kom hem genomblöta av isvatten som vi trillat i.

Vegetationen runt ån är rik, det växer litet vass här och där och på våren dränks kanterna av gula kabbelekor med mörkgröna blad. Vattenliljor, grodor och snabba småfiskar.

Dofterna från ån är ljuvliga, mättade av vattnets rundhet och det grönas friskhet.

Min å min barndom. En lycka så länge sen.

Ån i vardagslivet

Åns betydelse är för mig det privata. Som barn var baden i ån, det första och det sista för säsongen, livet. Jag badade länge på hösten när jag kunde bestämma själv och tidigt på våren. Det lade grund till mitt vinterbadande.

Far byggde en tvättbrygga över från strandkanten till en liten ö med en stor sten som låg mitt i det litet träskliknande området. Vi hoppade från bryggan med fötterna före och tog tre simtag till en sten som stack upp. En simtur. Sen stod vi där i våra våffelsydda baddräkter hickande och huttrade och min mamma oroade sig. Vi, det var jag och en jämnårig kusin från Stockholm som ofta var hos oss hela somrarna.

Denna tvättbrygga användes som sådan rejält en gång om året. Mamma la tvätt i lut och blöt kvällen innan, det blötlagda kokades upp dagen efter och sen sköljdes och plaskades och klappades det hela dagen. Mamma tog hjälp av Matilda Strand och jag minns de svettiga, röda ansiktena på de klutförsedda kvinnorna som drack kaffe girigt i pausen vid elvakaffe och eftermiddagskaffe. Ån mullrade och gav sin gåva av rent vatten. Som avslutning skurades mattor med såpa och rotborste så smutsen skvätte.

Det ligger ett brygghus vid ån och det fanns ett dass bredvid det några

*På bara fötter på
hala stenar med
lågt vatten eller
plötsligt så djupt
så det räckte långt
upp på våra små
kroppar...
Ett sånt äventyr!*

tiotal meter från vattnet. Det brygghuset var tidigare tvättstuga men mamma gillade bättre utetvätten. Det finns också en jordkällare bredvid brygghuset för förvaring av potatis. Min farbror brukade låna mammas tvättgryta och koka potatis i den på hösten, till grisarna. Det var inte populärt hos mamma så farbror Gustaf fick skaffa sig en egen gryta. Åh, vad god den kokta potatisen var när vi barn fick smaka.

En granne utnyttjade också vår tvättbrygga för stortvätt. Då smällde det av hovar och rasslade av hjul utanför vårt hus när John Andersson kom farande med sin hustru Berta. Vagnen var fylld av smutstvätt som på eftermiddagen togs hem ren i korgar. Barnen Gunvor och Lars-Johan var med för lek med mig och min bror. Och mamma bullade upp och bjöd på kaffe för- och eftermiddag. Under krigstiden var det ju "surr" som det kallades.

Kräftfisket

Jag minns inte kräftfiske från min tidiga barndom i ån. Senare blev det sådant och far kom hem med jättestora flodkräfter. Det berättades också av honom, att när han själv var ung fiskade man stora mängder kräfter i ån och hela byns ungdomar samlades för att koka i stora grytor utomhus. Min far var en spelevink och brukade söva, som han kallade det, kräfter som han ställde på huvudet och kittlade under stjärten.

Min far var en baddare på att fånga laxöring. Han gick till ån i skymningen och kom hem med en öring han fångat med händerna. En sån festmåltid det blev.

Jag vill berätta om hur det talades om ån och sånt som inte fanns kvar som jag fick höra talas om. Det var särskilt intressant att höra om ett mejeri. Detta mejeri låg vid något som kom att kallas mejerifallet och som finns kvar som en liten fors i ån. Mejeriet fanns som sagt före min tid, men en mejerska som skötte det hette Maria och hon kom att gifta sig med en farbror till mig, Johan Christian Grane. Ett tag ägde de fädernegården och bodde där med sina två barn Rosa och Jean men de flyttade till Roslagen och gården övertogs av min andra farbror Gustaf och min far.

Det finns ett hus kvar nere vid ån som förmodligen var bostad åt mejerskan. Under min barndom bodde det tre kvinnor i det huset som kan ha haft något med mejeriet att göra. Oklart vad, dock.

Vaga minnen från hörsägen om mejeri och mejerskan Maria. Det samma gäller om kanaluppdikningen som förekommit långt före min tid. Om

råbarkade män som levde glatt liv på trakten. Det hördes både skratt och litet förfäran när det talades om dem.

Något om att de var fulla av löss.

Jag har fortfarande inte förstått varför kanalen byggdes. Behövdes det? Ett miljöintrång som ju fortsatt är onödigt in i min nutid.

Minnen från kvarnen

Mina tydligaste minnen och egna påtagliga hågkomster rör kvarnen. Ett äventyr när farbror Gustaf langade upp två säckar på rullkärran med ett hjul och två handtag att föra med och jag och min bror fick sätta oss ovanpå säckarna. Och så rullade han iväg oss de några hundra meterna till kvarnen och lämnade säckarna. Det var vete eller råg till bröd som skulle malas och vi väntade medan det maldes. Min mamma ansåg att gubbar satt och släppte sig på säckarna när de satt där och skvallrade. Också min farbror stannade gärna och lyssna medan Kaleb, mjölnaren, malde säden och med sonen Tore som passade upp. Ofta blev vi inbjudna till Kalebs Anna i deras lilla hus vid ån och bjöds på kaffe och vi barn saft.

När sågen kom i gång under Sture i Skavenäs ledning blev det väldigt kul att under väntetiden leka i sågspånen. Ja, det var så roligt att vi då och då övertalade farbror Gustaf att gå med oss till sågen och bara för att leka i spånen. I hemlighet. På söndagar.

Kvarnen lades ner. Kaleb och Anna med sonen Tore flyttade. En kort tid bodde de i vårt grannhus före sin flytt från trakten. Det kan ha varit i slutet på fyrtioalet.

Det blev mycket kaffedrickande för min mamma och Kalebs Anna. "Ja jädraanåda i min lilla låda" sa Anna ett uttryck vi skojade med ofta på den tiden. De trivdes med varandra, min familj och mjölnarfamiljen. Det var rart folk Anna, Kaleb och Tore.

Minnen har en tendens att mogna och bli berikade med tiden man tänkt på dem en tid. Så här långt är jag nu men det kanske kommer fler.

Kvarnstenarna måste kunna återfinnas vid kvarnen några andra lämnningar känner jag inte till.

Stämnet finns ju kvar. Och ån. Den pralar än med sitt ljus och sitt dunkel.

*Jag och min bror
fick sätta oss
ovanpå säckarna.
Och så rullade
han iväg oss de
hundra meterna
till kvarnen.*

Väder och natur 2021

av Erik Andersson

*Väderobservatören Erik Andersson i Hult sammanfattar
än en gång vådrets och naturens skiftningar under året för
krönikans läsare.*

Januari

Året började med lugnt väder och snöfritt. Temperaturen låg lite under nollstrecket med någon snöby var dag fram till den 12:e. Därefter följde en vecka med något kallare väder med en temperatur mellan 5–10 minusgrader, samt 8–10 cm snö. Efter den 20:de ett rejält mildväder med blåst och efterhand nästan barmark. Den 25:e åter ett högtryck med kalla nätter och fin klaris. Vissa morgnar bjöd på härlig rimfrost. Den 27–28:e ymniga snöfall på flera decimeter.

Månaden avslutades med samma kalla väder. Sammanlagt föll 48 mm i smält form.

Februari

En mycket stadig och kall månad fram till den 20:e med maxtemperatur mellan 10–16 minusgrader. Det inledande snödjupet var omkring 18 cm. Isarna mätte omkring 20 cm till glädje för skolbarnen. Vi plogade skridskovägar på sjöarna åt dem. Den 15:e vinterns kallaste dag med minus 19 grader. Under den kalla perioden var det en intensiv ström av vinterfåglar vid fågelhusets frölåda, upp till 30-talet mesar ibland. Den 19:de ett hastigt väderomslag. Varmt för årstiden hela månaden ut, 11–12 plusgrader vissa dagar. Snösmältning och islossning utan någon regnskur, bara friska vårvindar. Isarna blev förrädiska och enligt radorapporterna gick fyra äldre män genom isen en kväll på Vallsjön utanför Sävsjö.

Lärkor drillade, vildgässen drog mot norr och trastar och mesar bjöd på sina kvällslåtar. Man fick redan känning av en tidig vår.

Under februari månad föll enbart 8 mm nederbörd.

Mars

Mest barmark under denna månad. De tre första veckorna rätt kallt med 5–6 minusgrader rätt många nätter, dagtid 2–5 plusgrader. Under

tiden 12–15:e föll det 17 mm nederbörd, mest i form av regn eller blötsnö. Sista marsveckan enbart plusgrader dag som natt.. Då steg maxtemperaturen flera dagar upp till 11 plusgrader. Man började känna av vårens inträde. Sjöarna blev isfria. Trädgårdarna lyste mer och mer av vårens tidiga blommor så som krokus, vintergäck och snödroppar. Trasten anlände och den största arten – dubbeltrasten - sjöng ovanligt ofta denna vår. Typiskt väder uppehöll denna vår med disregn och blåst. Den 27:e kom ett första vårregn med 11 mm efter denna nederbördsfattiga sen-vinter. Bara 41 mm nederbörd kom.

April

Under månadens första hälft rätt kallt och blåsigt och nattfrost för det mesta, några regnskurar eller snöbyar ibland. Rätt soliga dagar så snön smälte så fort den kom. Nederbörden kulminerade den 12:e med regn och snö och ihärdig blåst med omkring 22 mm.

Efter den 17:de betydligt varmare med en 15–16 grader. Den dagen särskilt varmt, vi räfsade då hembygdsgården.

Vallarna har börjat grönska och bönderna var ute med sina ringvältar överallt. Morgon och kväll var trastsången intensiv. Det flödar av skilda blommor överallt i trädgårdarna. Vädret förblev både torrt och blåsigt med ständig markfrost, så vårbruket kom snabbt igång. Inga majbål i vår till följd av pandemin.

35 mm nederbörd rapporterades.

Maj

Våren kommer så sakta. Regn var dag men kyligt. Våra flyttfåglar kommer ändå i normal tid så som flugsnappare, trädpiplärkor och svalorna. Den 10:e kom sommaren hit på allvar med middagstemperaturen uppåt 24 plusgrader. Naturen vaknar, allt går så fort. Björkskogen skiftar i grönt. Humlor och bin surrar i blommande lönnar och fruktträd. Fåglarna anländer i rask takt. Vi har en röstjärt här i år vars sång är ovanligt intensiv från morgon till kväll.

Den 15:e kom 27 mm regn, mycket välbehövligt. Från dimman efter regnen andades naturen ut en bedövande doft från häggblommorna. Efter regnet något svalare väder med regnskurar och fortsatt dimma ibland. Månaden avslutades med fyra riktigt varma soldagar.

Den samlade nederbörden 74 mm.

Vad kan vara vackrare än en bädd av vitsippor på våren. (Foto: Erik Andersson)

Juni

En mycket skön försommar. De tre första veckorna låg mestadels maxtemperaturen omkring 25 grader. Under denna tid kom endast 1 mm regn. Åskan förekom ovanligt sparsamt denna sommar.

Trots detta var grödorna fina. Den 6:e begynte redan första vallskörden, efter en vecka låg de mesta vallarna pressade i långa balrader vid gårdarna. Till följd av uteblivet regn började de flesta se om både gräsmattor och blomrabatter.

Den lilla envisa rödstjärten som nu sjungit i tre hela veckor varenda dag med början klockan 3 om morgnarna – har tystnat. Ingen vet hur händelsen fortlöpt.

Den 18:de och tre dagar framåt bjöds på 30-gradig värme. Målilla som oftast vill vara värst hade 34 plusgrader. Högsta junitemperatur sedan 1947. Under sista veckan kom regnet med 38 mm. Dvs. hela månadens samlade resultat.

Juli

En varm och fin sommarmånad som gynnade alla människor, både bönder och stadsbor. Den begynte första veckan med små regnområden och skurar mest varje dag, även en med åska. Andra vallskörd och vårsäden artade sig fint. I månadens mitt kom ett högtryck att ligga kvar ett par veckor, ett idealiskt semesterväder.

I samband med coronapandemin även över vårt land har myndigheterna rekommenderat folk att stanna hemma, därför har Hulta klint och Singoallas grotta besökts ovanligt flitigt alla dagar med början tidigt i våras. Vid bra väder och på helgerna kunde en 30–40 bilar ställa upp på parkeringen. Jag brukade fråga folk varför ni kommer även regniga dagar – jo, man måste något ta sig för. Blåbären i skogen var ett besöksmål som många utnyttjade. Från den 26:e till månadens slut drog dunderåskväder med intensiva regnskurar över våra bygder med sammanlagt 50 mm regn. Vill också påminna att vi den 15:e fick uppleva en så kallad ”tropisk natt” här i vårt land, då nattetemperaturen inte får understiga 20 plusgrader.

Månadens hela nederbörd blev 85 mm.

Augusti

Efter förra månadens torka och sista dagarnas intensiva regn verkade detta gynnsamt på höstens skördar. Redan den 5:e togs hela 2:a vallskörden här i Hulta. Efter några varma blåsiga dagar kunde hela skörden pressas ihop till ett 30-tal fina balar. Veckan mellan den 13–19 kom en del regn tillsammans med en del åska och bläst. I Mellansverige fick dom då väldiga regnmängder som vållade svåra översvämningar i Gävletraktern. På 12 timmar föll där 160 mm.

Därefter följde en stadig och vacker vecka då både korn och havre tröskades och fin torr halm kunde bärgas. Sista veckan normalt höstväder med någon regnskur och dis var dag. Äppelskörden var delvis god och det milda vädret gynnade även svampen i våra skogar. Sista augusti plus 19 grader.

Nederbörd under augusti 75 mm.

September

De elva första dygnen helt uppehåll och en varm period med 17–20 grader. Då blommade dahliorna som bäst. Den 16:e och 17:e rikligt med regn, 32 mm. Den 24:e ännu en busdag med regn och bläst.

Dagen efter en stilla skön sensommardag, tranornas första stora flytt-

Skördetid. (Foto: Erik Andersson)

ningsdag uppskattades till 500 stycken i samtliga flockar. Nu gulnar lövträden snabbt, den 29:e åter en regndag med 23 mm.

Inga kännbara frostnätter under hela september, sammanlagt 86 mm regn under månadens sista halvdel. Blomningen i våra trädgårdar blev därför utdragen.

Oktober

En ovanligt mild höst med 10–12 plusgrader de första två veckorna, med sköna dagar mellan regnvädren. Ingen frost i sikte så trädgårdarna fick blomma ut på riktigt. En del gäss och tranor styrde ännu mot söder, även små sånglärkflockar. Ekarna hade rik ollonskörd. Vid stora trädet nedanför ladugården i Hult visade sig flera gånger mitt på dagen en flock vildsvin i olika åldrar. Den 13:e strök definitivt alla trädgårdsblommor med i 2-graders nattfrost, träden fällde alla sina löv. Omkring den 22:e kom under tre dagar 40 mm regn. Bönderna började nu ta hem sina djur. Månadens fem sista dagar bjöd på sol och uppehåll och åter varmt för årstiden – ett passligt lövräfsarväder alltså.

Sammanlagt föll 79 mm regn.

November

Mest mildt och disigt bara enstaka soldagar. De två första veckorna middagstemperatur mellan 6-9 plusgrader, ingen nattfrost. Som sagt mildt gråväder och ofta mindre regnmängder utom den 7:e och 20:e. Vädret var idealiskt för svamp och för rådjuren på klövervallarna. Kring den 19:e varmt och intensiv blåst, dagen efter 25 mm regn åtföljt av en klar natt med höstens första frostnatt på 4,5 minus. Efter lång väntan kom den nya vägbron vid Lädjasjön på plats efter en tid av stängd vägsträcka. Den förra bron byggdes 1945.

Sammanräknad nederbörd 69 mm.

December

Månadsskiftets hastiga väderomslag på 13 minusgrader fortsatte även en vecka in i december. Den 1 december upplevde vi också vinterns första oväder med 10 cm snö. Mängder av mesar invaderade fågelborden, särskilt chockade blev ett 30-tal gulsparvar som nu efter denna milda höst fann marken snötäckt. Veckan kring Lucia blidväder med 6 grader plus. Men nu är det hastiga väderomslag på gång. Tre dagar innan jul fick vi åter in ett högttryck över Södra Sverige på 12-15 minusgrader just över helgdagarna. Den juldagsmorgonen glömmer man inte det var 17 grader kallt genom Asas snöhöljda skogar.

Några dar före nyår var Hultångsfamiljen och jag och fiskade i Hultsjön. Vi satt samlade ute på isen och grillade korv. Någon skötte elden, några åkte skridsko ibland, någon fiskade. Men största tilldragelsen drog nog de nattfärskas spåren av ett lodjur på isen. Ett par decimeter vid sidan löpte ett litet rävspår skyggande för den stores spårstämplar. Men lyckligast av oss alla var nog lilla Klara som drog upp en drygt halvkilos abborre ur pimpelhålet.

Året avslutades med ett rejält mildväder på 6,5 plusgrader.

Månadens nederbörd stod på 36 mm.

Nederbörd 2021

Januari	48 mm
Februari	8 mm
Mars	41 mm
April	35 mm
Maj	74 mm
Juni	38 mm
Juli	85 mm
Augusti	75 mm
September	86 mm
Oktober	79 mm
November	69 mm
December	36 mm

Totalt 674 mm

Sålda fastigheter 2021

Uppgifter hämtade från Lantmäteriet och Växjö kommun.

Matkull 1:12. Säljare: Barncancerfonden. Köpare: Erik Hansson Konstruktionskonsult AB. Pris: 3 700 000 kronor.

Lädja 3:10. Säljare: Per Henrik Tryggesson och Helena Kumlin. Köpare: Helena Kumlin. Pris: 0 kronor.

Lädja 5:3. Säljare: Laila och Nils Allan Johansson. Köpare: Tobias Johansson och Linnea Johansson. Pris: 0 kronor.

Berg 12:5. Säljare: Agnes Åhman och Robert Löthgren. Köpare: Robert Löthgren. Pris: 0 kronor.

Lädja 6:15. Säljare: Thomas och Karin Welin. Köpare: Anton Lamme och Annie Hjälmeffjord. Pris: 1 950 000 kronor.

Ramsås 1:10. Säljare: Peter Ericsson. Köpare: Benny Ekvall och Maria Berglund. Pris: 1 360 000 kronor.

Lädja 6:16. Säljare: Erik Olofssons dödsbo. Köpare: Anna Elofsson. Pris: 1 360 000 kronor.

Lädja 4:5. Säljare: Hans Karlsson. Köpare: Stefan Hermansson och Anna Karlsson. Pris: 680 000 kronor.

Berg Bengtsgården 1:3. Säljare: Maria Jordanis och Morten Tröst. Köpare: Niels Jakobsen och Gitte Petersen Jakobsen. Pris: 2 208 000 kronor.

Klövaliden 1:1. Säljare: Conny Leion. Köpare: Tord Svensson och Anette Ekholst. Pris: 1 650 000 kronor.

Bergs-Björka 2:15. Säljare: Ulrik och Monica Tengius. Köpare: Simon Nilsson Strömberg. Pris: 725 000 kronor.

Berg 12:2. Säljare: Kajsa Vildängen och Marita Holmqvist. Köpare: Michael Olsson-Forsberg och Mia Ångman. Pris: 2 200 000 kronor.

Slätthult 1:9. Säljare: Helmer Gottfrid och Inga-Maj Rohlin. Köpare: Inga-Maj Rohlins dödsbo. Pris: 0 kronor.

Lädja 9:7. Säljare: Arne Petersson. Köpare: Arne Peterssons dödsbo. Pris: 0 kronor.

Lädja 1:18. Säljare: Henning Larsen. Köpare: Pernille och Thomas Tufte. Pris: 800 000 kronor.

Matkull 1:11. Säljare: Britt och Åke Stern. Köpare: Björn Stern, Mikael Stern, Tomas Stern och Marie Larsson Stern.

Ingelstorp 1:20. Säljare: Maria och Ole Gram. Köpare: Anita Rebecca Benson och Krister Holland. Pris: 895 000 kronor.

Hjulatorp 3:6. Säljare: Thomas Lilja-Johansson. Köpare: Jan Peter Claesson. Pris: 3 300 000 kronor.

Bergs-Sandvik 2:5. Säljare: Thomas Lilja-Johansson. Köpare: Matilda Johansson, Ludwig Johansson och Wilhelm Johansson. Pris: 3 524 000 kronor.

Magnussonska stipendiet 2021

Stiftelsen Torsten och Maria Magnussons minnesfond har tretton år i rad delat ut 100 000 kronor årligen till ungdomar som bedriver eftergymnasial utbildning. Stiftaren Inge Magnussons far växte upp i Aneboda socken och hade en stark känsla för sin hembygd. Efter föräldrarnas bortgång beslutade sonen Inge att hedra sina föräldrar minne genom en stipendiefond riktad mot ungdomar.

När stiftelsen registrerades år 2007 gavs uppdraget att förvalta kapitalet till dåvarande Bergs församling inom Aneboda pastorat. Årligen utdelades fem stipendier på vardera 20 000 kronor till ungdomar från Aneboda, Asa och Bergs distrikt för att bistå dem i deras studier. Vidare finns ett belopp avsatt för återkommande diakonala stödinsatser. De utdelade beloppen är avkastningen av stiftelsekapitalet.

För att underlätta för dem som under hösten 2021 påbörjat sin utbildning att söka har utdelningen 2021 framflyttas till 2022. Stiftelsestyrelsen har i full enighet beslutat att nästa stipendieutdelning blir den 13 februari 2022. Samtidigt har styrelsen beslutat att höja stipendierna till 25 000 kronor per mottagare. De som söker skall i enlighet med donators vilja vara medlemmar i Svenska kyrkan och vara uppvuxna inom Lammhults församling eller vara folkbokförda där.

Karl Johan Krantz

Hänt i Berg 2021

Även detta år har präglats av coronapandemin, men mycket har ändå hänt. Här är en sammanfattning av året som gått, i stort och smått.

Januari

17 januari: Digitalt möte om framtiden för sockenstugan i Berg, som församlingen har signalerat kommer att säljas. Deltagarna enades kring framför allt behovet av hyreslägenheter. Sockenrådet fick i uppdrag att följa upp med enkät.

Julgransdansen som planerats till samma dag ställdes in på grund av smittspridning.

Februari

7 februari: Bergs älgskötselområde sammanfattar älgjakten genom percapsulambeslut digitalt. Säsongens avskjutning blev nio tjurar, åtta hondjur och 18 kalvar.

24 februari: Den ideella föreningen Musik i Berg bildas i syfte att främja musiklivet i socknen.

27 februari: Flockar av gäss börjar dra norrut över bygden. Enstaka tranor har anlänt redan.

Mars

3 mars: Sockenrådet skickar ut en enkät till Bergborna om intresset för att hyra lägenheter eller lokal i sockenstugan samt andra allmänna frågor om vad bygdens folk efterfrågar. Över 60 svar, som visar stort engagemang för utvecklingen i Berg.

10 mars: Bergs Röda Korskrets fattar vid sitt årsmöte definitivt beslut om att avvecklas den sista mars 2021 samt att gå upp i Växjö Röda Korskrets. Bergkretsen lever vidare som den ideella sammanslutningen Bergs Röda Korsgrupp.

16 mars: Digitalt möte med arrangörerna för Bergveckan, som beslutar att försöka genomföra Bergveckan i år, enligt de föreskrifter som då gäller.

April

April: Ansatser görs i Bergbladet att väcka liv i den avsomnade föreningen Bergs Goif i syfte att iordningställa fotbollsplanen samt att skapa en mötesplats för idrott, fysisk aktivitet och samvaro.

30 april: Eldarna brinner på olika ställen i socknen. Eldningsförbud har inte proklamerats inför årets Valborgsmässofirande. Firandet sker dock under covidsäkra former.

Maj

2 maj: Bergs skytteförening genomför sin årliga månadskjutning. Peter Ericson vinner med knapp marginal över de andra fyra skyttarna. Skjutbanan håller måttet för fortsatt verksamhet enligt myndighetstillstånd.

3 maj: Ställningar reses för att inleda fasadrestaurering av Bergs kyrka.

9 maj: Göken hörs i Bråth i sydvästlig riktning. Västergök är bästergök med allt vad det nu kan innebära framöver.

14 maj: Återställande av betesvall pågår i Bjursjö genom länsstyrelsen med stöd av nytilldelade EU-medel. Sex värdefulla områden i länet har prioriterats varav Bjursjö naturvårdsområde är ett.

23 maj: Lädja badplatsförening ombesörjer iläggning av nyrenoverad brygga vid Lädja badplats. Samtidigt läggs två lass sand för att ge ytterligare badstrandskaraktär. Verksamheten finansieras till del av Växjö kommun.

29 maj: Nystart för Bergslunds Goif som får ny styrelse.

Juni

8 juni: Representanter från sockenrådet och församlingen möter pastoratets fastighetschef Mats Lindblad. Där framgår att någon omedelbar försäljning av sockenstugan inte är aktuell. Först ska pastoratet utreda sitt eget lokalbehov.

28 juni: Lammhults ridklubb anordnar ridläger för en pojkgrupp. I klubben är huvuddelen av medlemmarna flickor i olika åldrar medan pojkar är underrepresenterade. Genom pojksatsningen är avsikten att öka klubbens manliga inslag. Samtliga fjorton platser fulltecknades.

Juli

3 juli: Bergveckan är åter igång efter att pandemin börjat avtaga. Verksamheten är visserligen något mindre omfattande än tidigare år, men ack så välkommen.

Juli: Efterlängad Bergvecka präglad av pandemin

Ulf Johansson ger Tommy Vernersson chans att prova lyckan. Gunnar Olofsson ser på. (Foto: Kerstin Haggren)

Stina Richter Simsek redo att ta emot beställningar.

Alva Carlsson Skarp sjöng visor vid bygdegården.

Kafé Två systrar var populärt under Bergveckan. Senare hölls fiket öppet av bygdens ungdomar.

Kjell Gustafsson visar stenarbete i Bjursjö. (Foto: KJ Krantz)

Ingen veterandag men väl en traktorkortege till fiket i bygdegården. Uppskattat av både stora och små.

Nystartade föreningen Musik i Berg arrangerade sin första konsert i Galleri Sörskog. The Juliet Letters med Emil Fredberg och Friiskvartetten. (Foto: Kerstin Haggren)

5 juli: Bland Bergveckoprogrammen stack föreningen Musik i Berg ut genom sitt första evenemang The Julien Letters inför cirka 50 personer. Vidare spräckte Stiftelsen Gustafs Bjursjö sten på manUEllt och ålderdomligt vis.

23 juli: Det traditionella sl ttergillet i hembygdsgården gick av stapeln en vacker sommarkväll, med stor uppslutning av r fsor och liar. V llingklockan kallade till förtäring kl. 20.15, traditionsenligt bestående av gr t, tillagad i 30-litersgrytan av Sara Karlsson och serverad av Ingvor Lundqvist, samt smörgåsar, signerade Evert Karlsson. Ett trettio tal personer deltog, tillsammans med den uppskattade sl tterorkestern.

Augusti

22 augusti: Bergs  lgsk tselomr de fastställer med mark garrepresentanter avskjutningsregler under kommande älgjakt. Bedömningen är att älgstammen har minskat och skador på grödor och skog  r acceptabla.

25 augusti: Smittspridningen avtar och Bergbladet kung r att flera traditionella fenomen återstartar efter pandemiuppeh llet. Många ser fram mot Cornelias gymnastiska övningar med seniorerna.

September: Unikt boksläpp i Bergs kyrka

Thage G Peterson presenterade sin bok *Elin i mitt liv* i Bergs kyrka. För att undvika trängsel höll den 88-årige förre talmannen sitt tal två gånger. (Foto: Karin Hansson)

Thage G Peterson har tidiga minnen av Elin Wägner som han betraktade som sin vän. (Foto: Marie Magnusson)

Anna Liljeborg tog chansen att få sitt exemplar av *Elin i mitt liv* signerade av författaren. (Foto: Marie Magnusson)

September

4 september: Den årliga rotevandringen blir alltmer uppskattad. Årets upplaga, som utgick från Bråth samlade ett 40-tal intresserade personer. Vandringen gick på för många deltagare okända stigar. Synnerligen initierad och underhållande guide var Karl Johan Krantz, understödd av ett antal glada hundar och minst två barnbarn. Deltagarna fick bland annat bekanta sig med kogatan och ett allmänt känt landmärke; Glenns gran.

12 september: En framflyttad Elin Wägner-vecka inleds.

18 september: Rösås jaktlag genomför spektakulär vildsvinsjakt på ön i Bråthasjön. Tre grisar tog sin tillflykt dit. Albin Gustavsson och Filip Eliasson angjorde ön med båt. Efter en dramatisk jakt då en sugga flydde genom att simma under båten lyckades de att på den översvämmande ön skjuta ett svin.

Förutvarande riksdagens talman Tage G. Peterson berättade om sin nyutkomna bok om Elin Wägner. Två sittningar hölls i Bergs kyrka för sammanlagt 180 personer.

19 september: Kyrkovallet, med val till kyrkomöte, stiftsstyrelse och kyrkoråd, hålls för Bergs räkning inom Lammhults församling.

Omstartade Bergslunds Goif inleder bollkul för barn vid ett antal tillfällen under hösten.

24 september: Transträck observeras över bygden. En tydlig höstsignal.

Oktober

Oktober: Fasadrenoveringen av Bergs kyrka avslutas i etapper.

5 oktober: Sockenrådet bjuder in till workshop "Vad kan vi göra för att utveckla Berg?". Mötet är en uppföljning av de förslag som kommit via vårens enkät. Fyra huvudspår identifieras: Fler cykelvägar, mer ungdomsaktiviteter, mer sociala aktiviteter och bättre samverkan.

25 oktober: Trafikverket stänger av bron över inflödet till Lädjasjön för broförbättring. Trafiken omdirigeras över riksväg 30 men bygdens folk tar smitvägen från Lädja till Lövhultsvägen och vidare mot Furuledet.

November

2 november: Bokcirkel startar i Berg. Med jämna mellanrum ges deltagarnamöjlighet att samtala omlästa böcker. Först ut i läseserien är boken Löpa varg av Kerstin Ekman.

9 november: Sockenstämma i Berg, där länsrådet Malin Almqvist ersatte landshövding Maria Arnholm som fått förhinder. Förre talmannen Thage

Aldrig har det väl grillats så mycket korv och ordnats så många utomhusaktiviteter. Allt för att få chansen att träffas. Åsa Svensson i samtal med Benny och Tommy Vernersson vid en byafest i Holma rote med omnejd i augusti. (Foto: Kerstin Haggren)

G Peterson tilldelades ett hedersomnämmande för att han under många år varit en ambassadör för sin hembygd.

17 november: Stiftelsen Gustafs Bjursjö har vid styrelsesammanträde bekräftat den skogskötselprincip som gällde före stormen i januari 2005. När stiftelsen övertog ansvaret för Bjursjö 1997 var avsikten att sköta skogen på Gustaf Anderssons vis. Han tillämpade blädningsbruk. Då han någon gång slutavverkade var det aldrig på större yta än vad som idag anses som hyggesfritt skogsbruk. Fällan var aldrig större än 0,25 hektar. Stormen Gudrun tog inte hänsyn till den idén utan fällde i ett nafs 9000 skogskubikmeter av fastighetens

Filip Eliasson med skjuten gris på Bråtha ö. (Foto: Albin Gustavsson)

The Mats, med bland andra Mats Ericsson och Björn Stern, höll åter sin uppskattade julshow. I samarbete med Ingrid Brentel bjöds både musik och mat. (Foto: Katarina Ek)

Röda korset kunde åter bjuda till adventsfest med luciatåg. (Foto: Emma Krantz)

13 000 meter. Idag när fällorna spirar av ny vegetation har styrelsen funnit för gott att besluta att fortsatt skötsel av fastigheten sker på det sätt Gustaf avsåg, nämligen hyggesfritt skogsbruk.

December

4 december: Bergs Röda Korsgrupp håller åter igen adventsfest med sedvanligt Luciatåg, paketauktion och lotteri. Nettobehållningen blev 6 400 kronor som överlämnas till Växjö Röda Korskrets.

5 december: Elin Wägners Lilla Björka inbjuder till julkaffe och har ett 25-tal besökare under eftermiddagen.

6 december: Nationellt uppmärksammade ryttaren Jens Fredricsson håller föreläsning för en entusiastisk 200-hövdad publik i ridhuset i Slätthult. Publiken trotsade den bistra kylan på 16 grader minus.

10 december: Skolbussen med 19 elever fastnar i Bråthabacken. Genom en strålande bärgningsinsats dras bussen upp på vägen och backas sedan i mörkret hela vägen ut till väg 30 av chaffören Stig Olofsson från Noteryd.

Orkestern the Mats genomför sin julshow i samarbete med Ingrid Brentel och roar en stor publik med flera föreställningar i Bergs bygdegård.

12 december: Musica Vitae och Elin Skorup ger julkonsert i Bergs kyrka i regi av föreningen Musik i Berg och Svenska kyrkan. Biskop emeritus Jan-Olof Johansson officierar. Kyrkan var praktiskt taget fullsatt, omkring 110 personer, och covidkontrollen fungerade exemplariskt.

24 december: Finstämd julandakt i Svenska kyrkans regi avhålls i 10-gradig kyla utanför Lädja missionshus med ett trettiotal deltagare.

28 december: Bergs scoutkår står i Bergs bygdegård värd för en trollerikonstnär som entusiasmerar ett trettiotal barn.

Personnotiser 2021

Uppgifter hämtade från Skatteverket, Svenska kyrkans kyrkogårds- och fastighetsförvaltning samt SCB.

Födda

Harriet Selma Eloise Lindström Gehrman, dotter till Malin Gehrman och Peter Lindström i Ernatorp, född den 24 januari 2021.

Nils Erik Åke Stern, son till Anna Lindqvist och Oscar Stern i Källehult, född den 24 mars 2021.

Astrid Elisabeth Nordmark, dotter till Sofia Tornberg och Martin Nordmark i Bergs prästgård, född den 29 april 2021.

Elly Anita Marianne Thomasson, dotter till Alisia Sjöblom och Jakob Thomasson i Källehult, född den 20 juni 2021.

Malva Ingrid Christina Ejermo, dotter till Maria och Emil Ejermo i Berg, född den 17 december 2021.

*Bergs kyrka
genomgick en
yttre renovering
under som-
maren.
(Foto: Erik
Andersson)*

Döda

14 mars: Inga-Maj Rohlin, Slätthult Grönelid, född den 6 augusti 1919.

30 april: Birgitta Bredenlöv, Sandvik, född den 18 april 1943.

3 juni: Arne Petersson, Lädja Norregård, född den 9 januari 1934.

18 juli: Herbert Johansson, Sjöaryd Sjövik, född den 14 oktober 1928.

12 november: Hillevi Sjöholm, Lilla Rösås, född den 29 augusti 1938.

Personer från andra församlingar gravsatta i Berg 2021

Gunnel Strandberg, Halmstad, tidigare Lilla Målen, född 6 november 1926, död 11 februari 2020.

Gerd Andersson, Eksjö, uppvuxen i Hult, född 17 maj 1947, död 1 september 2021.

Sivert Karlsson, Lammhult, tidigare Bråt, född 2 maj 1927, död 31 december 2020.

Befolkningssiffra

Antalet invånare i gamla Bergs socken, nu kallat distrikt, har ökat något och var vid 2021 års slut 453 personer, varav 220 kvinnor och 233 män.

Äldsta kvinnliga invånare är Elisabeth Andersson, Vinninge, född 9 juli 1925. Äldsta manliga invånare är Sören Lundqvist, Lövhult Ekenäs, född 4 oktober 1929.

Innehåll

Verksamhetsberättelse 2021	1
Nya grindar – en bildberättelse av Bengt Göransson	4
Fornfynd i Ramsås – eldhärd från bondestenåldern av Kerstin Haggren	6
Vilka brukar bygdens jord? av Karl Johan Krantz	10
Kalla kriget i Berg av Karl Johan Krantz	13
Vårtal värt att uppmärksamma av Kerstin Haggren	21
En tioårings upplevelser utmed postrundan i Berg 1951 av Sigurd Karlsson	22
153 postlådor och tre lanthandlare på linjen av Ewert Ericson	29
Flory i Bergs krönika av Lennart Elofsson	32
Ån i Hjulatorp av Eva-Mari Köhler	43
Väder och natur 2021 av Erik Andersson	47
Sålda fastigheter 2021	53
Magnussonstipendiet	54
Hänt i Berg 2021	55
Personnotiser	63

Pris: 100 kr

ISSN 0281-912

Krönikan ges ut av Bergs hembygdsförening
Föreningens bg: 394-8247

Krönikan tillhandahålles genom:
Bengt Göransson, bengtafgoransson41@gmail.com
070-5477954
Eva Bünge, evakarin.bunger@gmail.com
072-515611

De flesta årgångarna av krönikan från 1950 och framåt finns att köpa. De tre senaste till åsatt pris och tidigare årgångar för 50 kr.